

Lammaset & vuohi

2/2012

Teema: Valmiina laidunkauteen

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu. www.proagria.fi/suomenlammasyhdistys

Laadukasta
rehua
talveksi

Laatuville
lajitteluohjeet
lehden
välissä

Listeria
voidaan hoitaa
onnistuneesti

PRO
Agria

Otamme vastaan hyvää suomalaista villaa ja valmistamme siitä yli 60 vuoden kokemuksella huovutusvillaa, tuplahahtuvaa, hahtuvaa lankaa sekä karsta- ja kampalankoja. Vähintään 20 kg:n villaerästä valmistamme myös ns. oman erän karstalankaa.

Villat meille - langat teille

TEKEMISEN ILOA - OHJEET MEILTÄ

Käsityömallit, joihin on saatavissa ohjeet, näet nyt sivuiltamme kohdasta tuotteet/käsityöohjeet. Lähetämme ohjeet lankatilauksen yhteydessä. Tutustu kuviin ja tee tilaus!

**Pirtin
Kehräämö**

KEHRÄÄMÖ ja Tehtaanmyymälä
Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
Puh. 010-617 3030
www.pirtinkehraamo.fi

**Suomalaisesta
villasta
valmistetut
tuotteet.**

Muistitko virpoa lampaasi?

Karjalassa ortodoksisen virpomisperinteeseen on ennen kuulunut myös kotieläinten virpominen niiden hyvinvoinnin, lisääntymisen ja hyvän kasvun takaamiseksi. Emäntä virpoi lehmät ja lampaat, isäntä hevoset.

Eila Pennanen

"Virvon varvon tuoreeks terveeks,
tulevaks vuueks,
kui monta urpua, niin monta uuhia,
kui monta oksaa, nii monta orhii,
kui monta lehtee, nii monta lehmää,
kui monta latvaa, nii monta lammasta!"

Kuva: Eila Pennanen

Kuva: Taru Alén, Itä-Häme

Vauhtia villoihin

Kotimaan villasektorilla on takanaan takkuinen vuosikymmen. Tuottajahinnat ovat tukkoisten maailmanmarkkinoiden vuoksi kohdanneet aallonpohjan, ja villan vastaanottoakin on kangerrellut.

Alhainen tuottajahinta on heikentänyt villan laatua, mikä on osaltaan asettanut haasteita tuotekehitykselle. Huonosta raaka-aineesta on ollut vaikeaa saada hyviä lopputuotteita kannattavasti. Kierre on syventynyt.

Onneksi villalaivan suunta on nyt kääntynyt. Maakuntiin on perustettu uusia pienkehräämöjä ja laadukkaan villan hinta on noussut. Uusia tuoteinnovaatioitakin viritellään.

Kehräämöt tarvitsevat nyt hieman vastaanulua tuottajilta. Tämän Lammaks & vuohen liitteenä on opas hyvälaatuisen villan tuotantoon. Kokeillaan, saimmeko laatuun panostamalla oikein kunnolla vauhtia villaan ja siitä maksettavaan hintaan!

Sisällysluettelo

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 13 Eläinlääkäri
- 14 Lammastaloutta 1920-luvulla
- 18 Parhaat Päältä
- 19 Aidan toiselta puolen
- 40 Paimenten pakinat
- 42 Lammashaasta lautaselle
- 43 Lampurin kuulumisia

TEEMA: Valmiina laidunkauteen

- 20 Laidunkausi lähestyy
- 24 Viljelijän valitsemaa laatua
- 26 Aitausasiat kuntoon
- 29 Kokemuksia laidunkaudelta

Kuva: Silvia Saloniemi

Vuohi, joka oppi vetämään kuormaa

Kuva: Terhi Torikka

Aitaaminen kannattaa suunnitella hyvin

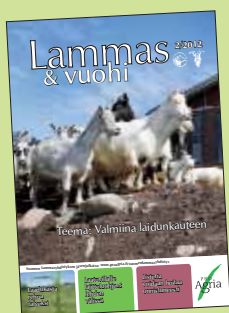
- 30 Jättiputki on vaarallinen vieraslaji
- 32 Seleen – tärkeä osa ruokintaa

VUOHIPALSTA

- 34 Norjasta vinkejä vuohinavettaan
- 36 Vuohenmaitoa Ilmajoelta
- 38 Karkin tarina

ARTIKKELIT

- 10 Teuraskaritsan laatupalkkio
- 11 Lihapörssi on avattu
- 12 Listerioosi lammastilalla
- 16 Nimikkolammastoiminta kehittyi voimavaraksi
- 39 Lammastyön päivä

Tilaushinta: 69 €/vuosikerta 2012 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys: 300 €/vuosi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
Kansikuva: Jarmo Vainionpää
pikkukuva: Anu Ellä

Toimituksen osoite:
Terhi Torikka
Iltaruskonkatu 1 C
56800 Simpele

Päätoimittaja:
Pia Parikka
Puh. 020 747 2451
pia.parikka@proagria.fi

Ilmoitusmyynti:
Riikka Miikkulainen
Puh. 040 673 4179
riikka.miikkulainen@proagria.fi

Toimitussihteeri:
Terhi Torikka
Puh. 040 752 6363
terhi.torikka@gmail.com

Toimituskunta:
Tapio Rintala
Johanna Alamikkotervo
Janne Jokela
Sebastian Nurmi
Susanna Nuutinen
Jan Suttle
Airi Timonen

Seuraava lehti 3/2012:
Ilmestyy 13.7.2012
Aineistot 25.5.2012 mennessä.

ISSN 0785-7276

Arvoisa lukija

Tämän lehden mukana tulee villan lajitte-
luohjeistus, jonka tekemiseen myös Pirtin
Kehräämö Oy on saanut osallistua. Villan la-
jittelun ohjeistus tulee todelliseen tarpeeseen.
Ohjeistuksen avulla saamme jatkossa entis-
tä parempaa villaa jalostukseen ja sitä kautta
voimme tehostaa tuotantoa ja pystymme myös
maksamaan tuottajille paremman hinnan hy-
västä villasta.

Villan jalostus ja edelleen markkinointi
muuttuvassa maailmassa on haasteellinen teh-
tävä. Tulevaisuuden hahmottamista varten Pirtin Keh-
räämö teetti markkinaselvityksen, joka valmistui helmi-
kuussa 2012. Selvitys osoitti, että myös villan jatkoja-
lostus ja villatuotteiden markkinointi vaatii uudenlaista
ajattelua. Meidän on ymmärrettävä muutosten tarpeelli-
suus ja osattava toimia muutosten edellyttämällä tavalla.

Pirtin Kehräämö on viime vuonna uudistanut toimin-
tojaan ja tarkentanut strategiansa. Samaten julkaistiin
visio 2020 viime syksynä. Visiossa on kolme tavoitetta:

- 1) Pirtin Kehräämö Oy ostaa kaiken Suomessa tuotetun
villan hinnalla, joka mahdollistaa tuottavuuden ja
jatkuvuuden sekä tuottajille että kehräämölle.
- 2) Toiminta on osa huoltovarmuutta.
- 3) Villan mahdollisuudet uusissa innovaatioissa
hyödynnetään kaupallisesti.

Ensimmäinen tavoite on varsin kunnianhimoinen.
Villa tulee käsitellä, jatkojalostaa ja markkinoida tule-
vaisuudessa siten, että kaikille vaiheille saadaan lisäar-
voa. Tämä vaatii prosessien virtaviivaistamista ja mark-
kinoiden tarkkaa tuntemusta. Kehräämöllä onkin suuri
haaste markkinoiden osalta seurata tilannetta ja luoda
kysyntää suomalaiselle tuotteille. Näihin vaatimuksiin
voidaan vastata aktiivisella toiminnalla ja jatkuvalla,
vuorovaikutteisella keskustelulla asiakkaiden kanssa.
Jälleenmyyntiverkoston luominen ja ylläpitäminen on
yksi keino parantaa tuotteiden saatavuutta.

Toinen tavoite eli huoltovarmuus villan
osalta on meille suomalaisille erittäin tär-
keä monessakin mielessä. Poikkeusoloissa
korostuu kotimaisen tuotannon ja raaka-
aineiden saatavuus ja toimivuus. Syvässä
rauhan tilassa nämä asiat eivät ole ajankoh-
taisia, mutta niitä ei voi jättää huomioimatta
vastuullisessa suunnittelussa. Ulkomaisen
tuonnin tyrehtyessä jostakin syystä, meillä
tulee olla kyky tuottaa kotimaisesta villasta
yhteiskunnan tarvitsemia tuotteita.

Kolmas tavoite eli villan hyödyntäminen uusissa in-
novaatioissa kaupallisesti on lammastalouden kannalta
olennainen kilpailukykyyn varmistaja. Ideoita syntyy kyl-
lä jatkuvasti, haasteena on kuitenkin näiden ideoiden
kaupallistaminen ja tuotteistaminen. Haasteista huoli-
matta ideoita tulee kehitellä ja hakea apua verkostois-
ta. Verkostojen avulla saadaan laajempaa näkemystä ja
kokemusta visiointiin ja innovointiin. Pelkkä ideointi
ei kuitenkaan riitä, ideat on saatava tuotteiksi, tuotteet
saatettava markkinoille ja myytävä voitollisesti asiak-
kaille. Vasta tämä ketju toimiessaan on sitä kaupallista
toimintaa, joka mahdollistaa viime kädessä tuottajien-
kin hyvinvoinnin.

Villan omaeräkehruu on lisääntynyt. Tuottajat keh-
ruuttavat omat villansa ja markkinoivat itse lankansa.
Tulemme jatkossa palvelemaan entistä paremmin ja no-
peammin omaerien kehruttajia, onhan kehruu Pirtin
Kehräämön perinteistä ja keskeistä toimintaa.

Pirtin Kehräämöllä on uskoa tulevaisuuteen ja siihen,
että alan uusi tuleminen on vielä edessä. Tiedon siirty-
minen sukupolvelta toiselle on tärkeää villatuotteiden
valmistusperinteen säilymiseksi. Haluamme olla vaikut-
tamassa siihen, että hyvät tuotteet, kotimaisuus ja eko-
logisuus saavat yhä useamman asiakkaan valitsemaan
suomalaisen villatuotteen. Tulemme tekemään yhteis-
työtä suomalaisen lammastalouden ja villan puolesta ja
tavoitteena on tehdä asiat kerralla oikein ja kannattavasti.

Juha Routaharju

Rahtiteurastus, -leikkaus ja -pakkaus.

Ostan myös lammasta ja
karitsaa.

**Muhniemen
Lahtivaja**

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

**Keritsemiskone Ekonom
Terät kaikille koneille
Kaikki lampaanhoitotarvikkeet
meiltä!**

**Alla fårskötsel-
tillbehör från oss!**

LARSMON VILLANJALOSTAMO
www.larsmoullforadling.com
larsmo.ull@multi.fi
puh. 050 304 1159, 050 564 8375

Outi Sirola

MTK:n Lammastaajien puheenjohtaja

Sivutuoteasetuksen toimeenpanolle jatkoaikaa

Vuoden 2012 alusta astui voimaan MMM:n uusi sivutuoteasetus (1192/2011), joka kieltää kotiteurastuksen hautaamisen keräilyalueella. Asetuksen toimeenpanon tiimoilta on käyty neuvotteluita MMM:n, Eviron, MTK:n ja Honkajoki Oy:n kesken. Näyttää todennäköiseltä, että siirtymäaika jatketaan vuoden 2012 loppuun. Hautaaminen on sen jälkeen kiellettyä, mutta keräilyyn pitää toimittaa kotiteurastuksen sivutuotteista vain se osa, mitä ei käytetä omassa taloudessa ja esimerkiksi vuoden saamyydä eteenpäin. Keräily järjestetään raatokeräilyn yhteydessä. Sivutuotteet, joita ei käytetä omassa taloudessa, voi varastoida esimerkiksi pakastimeen ja laittaa keräilyyn raadon noudon yhteydessä. Korvamerkkit laitetaan erillisessä pussissa mukaan. Neuvottelut keräilyn kustannuksista ovat kesken, viranomaiset tiedottavat ohjeistuksista ja kustannuksista toukokuun aikana.

Hyvinvointia lampaille

Maa- ja metsätalousministeriö perusti 2010 työryhmän, joka valmistelee hyvinvointitukea lampaille 2014 alkaen, jos rahoitus uuden ohjelmakauden budjetista löytyy. Lammastalouden asiantuntijoina ryhmässä ovat allekirjoittanut, *Pia Parikka* ja *Tapio Rintala*.

Tukeen hyväksyttävien toimenpiteiden tulee ylittää eläinsuojelulain kynnys ja niistä tulee aiheutua kustannuksia.

Perustoimenpiteiksi lampaiden osalta on suunniteltu rehu-analyysiin perustuvaa ruokintasuunnitelmaa, jatkuvan veden saannin turvaamista sekä varautumissuunnitelmaa erityistilanteisiin. Valinnaisten lisätoimenpiteiden osalta on työryhmässä päädytty niputtamaan useita pieniä asioita paketeiksi. Tällöin tukiehdosta tulee selkeämpiä ja tukitasot saadaan kannustavammiksi.

Esimerkkinä suunnitellusta lampaiden hyvinvointipaketeista voisi mainita:

Hoitopaketti, jossa esitetään tehtäväksi kerintä kaksi kertaa vuodessa tai jos on yllättävät sääolot niin 1,5 krt/vuosi sekä sorkkahoito 1 krt/vuosi.

Uuhipaketti olisi kaksiosainen: Paketti 1 edellyttäisi tiineystarkastuksia ja mahdollisesti tiineyden aikaista sikiölaskentaa ja valmiuksia adoptointien tekemiseen. Uuhipaketti 2 vaatisi edellisten lisäksi hyvinvoinnin lisäämistä ympärivuotisessa tai talviaikaisessa karitsoinnissa, siten että käytössä olisi lämpöeristetty karitsointitila, tehostettu kuivitus ja lisälämmön tuottaminen lämpölampujen tai säteilylämmittimien avulla.

Karitsapaketti valinta edellyttää karitsakamarit noin viikon iästä alkaen. Niissä tulee olla tarjolla vapaasti karitsoille sopivaa väkirehua 6-8 viikon ikään saakka. Paketin ehtoihin kuuluisi myös tehostettu karitsointien valvonta ja karitsakuolemien alentaminen, jossa rotukohtaiset erot tulee huomioida.

Terveyspaketti sisältäisi tarttuvien tautien vastustamisen, tautisuojaus ja karanteenitilavalmiuden. Tämän paketin valinneilta edellytetäisiin myös kuulumista MV- ja SC-vastustamisohjelmiin, myös alle 20 uuden yksiköissä. Lisäksi lammastilan tulisi tehdä loishäätö sotonäytteisiin perustuen ja pitää sairauskirjanpitoa.

Näiden lisäksi työn alla ovat eläinten **käsittelypaketti** ja **jaloittelu- ja laidunnuspaketti**. Tilaneuvontaan hyvinvoinnin osalta on myös mahdollista saada tukea, mutta se ei olisi osa hyvinvointitukea. Edellä esitetty on vielä suunnitteluasteella, mutta jos mainitut toimenpiteet herättivät ajatuksia tai syntyy uusia ideoita hyvinvoinnin lisäämiseksi, niitä voi välittää meille ryhmän lampurijäsenille eteenpäin toimitettavaksi. Lampaiden hyvinvoinnin edistämisen kautta vahvistamme entisestään lammastalouden hyvää imagoa ja saamme lisäarvoa tuotteillemme.

Suomen Lammasyhdistys r.y. hallitus 2012

Tapio Rintala, puheenjohtaja, puh. 0500 257 280, rintala.tapio@gmail.com, Oripääntie 999, 21900 Yläne

Janne Jokela, varapuheenjohtaja, puh. 0440 876 530, jokelaj@nic.fi, Mäkelänmäentie 25, 68240 Ala-Viirre

Varajäsen: **Timo Heikkilä**, puh. 0400 686 616, heikkila.timo@kotinet.com, Arolantie 88, 85200 Alavieska

Airi Timonen, puh. 050 494 2079, airi.timonen@keti.fi, Kiteentie 13 A, 82500 Kitee

Varajäsen: **Eeva Piesala**, puh. 040 847 4424, piiku@piiku.fi, Piesalantilantie 17, 41900 Petäjävesi

Petri Leinonen, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.inet.fi, Jokivarrentie 1651, 95529 Kukkola

Varajäsen: **Anne Jurva**, puh. 040 771 3209, janne.jurva@pp1.inet.fi, Kurvilansaarentie 14, 95340 Loue

Sebastian Nurmi, puh. 050 581 0721, studio.sebastian@netlife.fi, Bovikintie 25, 10600 Raasepori

Varajäsen: **Lauri Leinonen**, puh. 0400 458 286, late@lampuri.fi, Koivusuontie 424, 32300 Mellilä

Susanna Nuutinen, puh. 050 340 5130, susanna.nuutinen@putkisalo.fi, Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi

Varajäsen: **Kaarina Knuuttila**, puh. 040 578 6317, kaarina.knuuttila@pp.inet.fi, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi

Jan Suttle, puh. 0500 820 243, jansuttle@netscape.net, Vuohelantie 34, 38250 Roismala

Varajäsen: **Mikaela Ingo**, puh. 044 284 0532, mikaela.ingo@agrolink.fi, Staversbyväden 187 B, 66520 Veikars

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Tuoretta satoa

KOONNUT: Pia Parikka ja Terhi Torikka

PRESIDENTTIPARILLE PÄÄSIÄISLAMMAS

Presidentti *Sauli Niinistö* vastaanotti puolisonsa rouva *Jenni Haukion* kanssa pääsiäislampaan Mäntyniemessä.

Suomen Lammasyhdistyksen puheenjohtaja *Tapio Rintala* ja varapuheenjohtaja *Janne Jokela* luovuttivat yhdistyksen puolesta kaksi palvattua luomukaritsan viulua presidenttiparille pääsiäisen viettoa varten.

Presidentti Niinistö kertoi, että hänellä on ollut lapsena lammias lemmikkinä. Myös Niinistön edeltäjällä presidentti *Tarja Halosella* on ollut aikoinaan kesälampaita. Aiheesta uutisoi ensimmäisenä Maaseudun Tulevaisuus.

Kuva: Copyright © Tasavallan presidentin kanslia

Suomen Lammasyhdistyksen vuotuinen pääsiäislammias luovutettiin tänä vuonna uudelle presidenttiparille Sauli Niinistö ja Jenni Haukio.

PIENMEIJERIEEN KASVUA VAUHDITETAAN HANKKEELLA

Pienmeijerien aloittamista ja kehittämistä ryhdytään vauhdittamaan Hämeen ammattikorkeakoulun ja Hämeen ammatti-instituutin pienmeijerihankkeella. Tavoitteena on luoda uusia elinkeilopaisia pienmeijereitä, jotka lisäävät maaseudun elinvoimaa ja vetovoimaisuutta.

Pienmaidonjalostajien tietämystä elintarvikelainsäädännöstä, luomumaidonjalostuksesta ja elintarvikevalvonnasta on tarkoitus lisätä hankkeen avulla. Myös tietoa hyvistä käytännöistä levitetään hankkeessa.

Hankkeen lisätavoitteena on elintarvikevalvontaa toteuttavien viranomaisten perehdyttäminen pienmeijeritoiminnan erityispiirteisiin sekä elintarvikelainsäädännön tulkintojen yhtenäistäminen.

Pienmeijerihanke toimii 30.9.2014 asti. Projektin yhteistyökumppaneita ovat Pienjuustolayhdistys, MMM, Evira, LTK-osuuskunta sekä verkostokumppanina Network of European Farmhouse Cheesemakers.

VILLAN KERINTÄ- JA LAJITTELU-OHJEISTUS JULKAISTU

Hyvä Lammas! -hanke on työstänyt uusitut ohjeet villan kerintään ja lajitteluun. Ohjeistus julkaistaan tämän Lammias & vuohi -lehden liitteenä.

Uusi lampolanseinälle kiinnitettävä käytännöllinen ohje kertoo nelivärikuvien ja sanojen avulla laadukasta villaa tuotetaan.

Tavoitteena on saada villaraaka-aineen laatua parannettua, jolloin suomalaisten kehittämissä mahdollisuudet korkeatasoisten ja -katteisten tuotteiden valmistukseen nousevat ja tilityskyky parantuu.

Ota talteen!

VESA JA KATJA LUHTALA NIMITETTIIN EKO-URHOIKSI

Ekoviljelijät ry on myöntänyt vuoden 2012 Eko-Urho -tunnustuksen Ilmajoen Makkaramestareiden Vesa ja Katja Luhtalalle ansiokkaasta pioneeri-työstä luomulihan parissa Etelä-Pohjanmaalla.

Ilmajoen Makkaramestarit jatkojalostaa ja myy sekä Luhtaloiden omien luomulampaiden ja -sikojen, että seudun muiden tuottajien lihaa kuluttajille.

Makkaramestareiden luomutuotevalikoimiin kuuluvat muun muassa nakit, grillimakkarat, joulukinkut ja tuore liha.

Makkaramestareiden tavaramerkki on näytävä ja houkutteleva maakuntaa kiertävä myyntiauto, jonka lihatiski hakee vertaistaan.

Ekoviljelijät ry on eteläpohjalaisten ja keskisuomalaisten luomutuottajien yhteinen yhdistys, jonka Eko-Urho -tunnustus luovutetaan vuosittain alueen luomutuottajalle tai yhteistyökumppanille ansiokkaasta työstä luomutuotannon edistämiseksi.

RAATOKERÄILYN 150 KILON ALAPAINORAJA EI KOSKE LAMPAITA EIKÄ VUOHIA

Raatokeräilyyn ei ole lampaiden ja vuohien osalta tulossa alapainorajaa. Vuoden alussa kerrottiin, että raatoauto saapuisi tilalle vasta, kun raatojen yhteenlaskettu paino on vähintään 150 kg.

Kuolleita lampaita ja vuohia voi ilmoittaa tuhottavaksi Honkajoen hävityslaitoksessa Lauhaluoman verkkosivujen kautta: www.lauhaluoma.com

Muista!

Vuoden 2012 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä WebLampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

WEBLAMPAASSA UUDISTUKSIA

WebLammasta on hienosäädetty edelleen talven ja kevään mittaan. Ohjelmasta voi nyt käyttää Google Chrome -selaimella. Painotietojen tuominen ohjelmaan digivaa'alta yhtenä tiedostona on nyt myös mahdollista.

Rakenteilla on lisäksi tiedoston tuonti eMerkki-lukijasta WebLampaaseen ja ÅlandsFåretin ahvenanmaanlammastietokannan siirto WebLammas-ohjelmaan. Myös raporttien ja ohjelman käytettävyyteen liittyvien ominaisuuksien kehittämiseen panostetaan edelleen.

Tallennukset tehdään WebLampaalla

ProAgrian tuotosseurannan asiakkaiden tulee tallentaa lampaidensa tiedot aina WebLammas-ohjelmalla. Näin eläinten tapahtumat pysyvät ajan tasalla WebLampaassa, ja tiedot karitsoinneista, syntymistä ja kuolemista siirtyvät ohjelman koontiraportteille, vuosiytteenvetoihin ja hittilistoille.

Eviran kautta tehdyissä tallennuksissa eläinten tapahtumat, eli karitsoinnit, siirrot ja poistot eivät tallennu WebLampaaseen.

ProAgrian tuotosseuranta-asiakkaat käyttävät Eviran sovellusta edelleen korvamerkkien tilaukseen. Myös asiakaspalvelun käyttöoikeuksia edellyttävät kirjaukset hoidetaan Eviran kautta: esim. syntymäpäivän muutos tai poistetun uuhien karitsoinnin kirjaus.

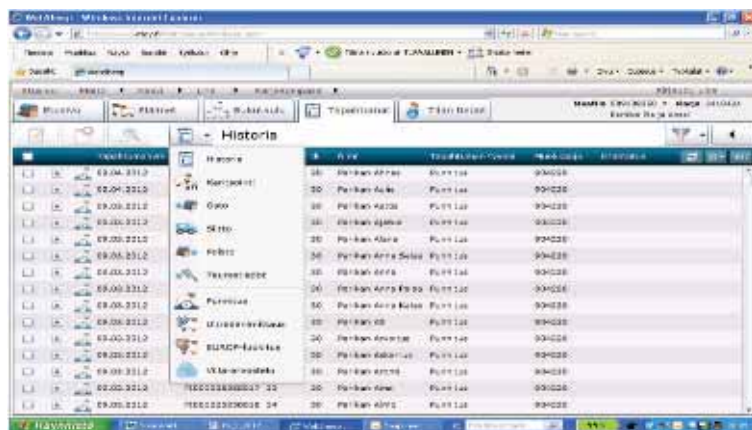

WebLammas-käyttäjäkoulutusta etänä

WebLammas-ohjelman käyttöön on tarjolla virtuaalista koulutusta verkossa tiistaina 15.5.2012. Testi-istunto alkaa klo 9.00. Varsinainen koulutus järjestetään välillä 9.30–12.00.

WebLammas-etäkoulutuksen osallistumismaksu 30 euroa + alv. Lisätietoja ja ilmoittautumiset viimeistään 11.5.2012 Pia Parikalle: pia.parikka@proagria.fi Ohjeet virtuaaliluokan käyttöön toimitaan ilmoittautumisen vastaanoton yhteydessä.

Ilmoittaudu!

Lampaiden tapahtumia voi selata WebLampaan Tapahtumat-välilehdellä, kun tiedot on tallennettu WebLammas-ohjelmalla. Eläimiä voi järjestellä Tapahtumat-välilehdellä haluamaansa järjestykseen esimerkiksi selkälihaksen paksuuden tai eläväEUROP-arvostelun ja isälinjan mukaan.

AMMATILAMPUREILLE OMA FOORUMI

Foorumin ylläpidosta vastaa kaksi lampuria, *Sarita Mikkonen* ja *Miia Keihäsniemi*. Palsta on tarkoitettu nimenomaan ammattilampureille, siellä julkaistaan myös tietokoulutuksista ja tapahtumista. Foorumilla toimii myös osto- ja myyntipalstat.

Internetissä on tähän asti ollut lampurin mentävä aukko, lammalan ammattilaisille ei omaa keskustelupalstaa ole ollut. Nyt ylläpito tahtookin toivottaa mukaan kaikki lammasihmiset keskustelemaan ja jakamaan vinkkejä ja tietoja! Lampuri.foorumi.org

SUFFOLKIN KOODI U

Suffolkin rotukoodi Suomessa on U, jolloin rotupuhtaat suffolkit saavat rotukoodin UU1.

Edellytyksenä rotuunotoille on, että mahdollisten muiden rotujen osuus yksilön perimässä on vähemmän kuin 1/8.

Tuoretta satoa

KOONNUT: Pia Parikka ja Terhi Torikka

EVIRA TUTKII EPÄMUODOSTUNEET ILMAISEKSI

Evira tutkii epämuodostuneet karitsat ja kilit sekä luomisen syyn maksutta 31.5.2013 saakka. Näin tehostetaan lampaiden ja vuohien luomisten syiden selvitystä Schmallenberg-virusseurannan yhteydessä.

Kaikki luodut tai kuolleena syntyneet karitsat tai kilit jälkeiseen pyydetään toimittamaan lähimpään Eviran toimipisteeseen, Helsinkiin, Kuopioon, Ouluun tai Seinäjoelle. Erityisen tärkeää lähettäminen on, jos havaitaan epämuodostumia tai vastasyntyneellä on hermosto-oireita.

Tarvittaessa myös kunnaneläinlääkäri voi ottaa luoneista eläimistä verinäytteet tutkittavaksi syiden selvittämiseksi. Seeruminäytteitä otetaan viisi/tila. Näytteet otetaan luoneista emistä. Mikäli luoneita on vähemmän kuin viisi, loput näytteet otetaan muista uuhista/kutuista. Verinäytteet toimitetaan Helsinkiin Eviran virologian tutkimusyksikköön.

Luodut tai kuolleena syntyneet tulee pakata huolellisesti, ettei lähetys vuoda. Kesäaikaan mukana on hyvä olla kylmävaraajia. Verinäytteet on otettava mahdollisimman aseptisesti ja pakattava huolellisesti sekä säilytettävä ennen lähetystä viileässä

Pakettiin liitetään kirjallinen lähete. Matkahuollon kautta lähetysten voi toimittaa vastaanottajan laskuun. Kaikki tärkeimmät luomisia aiheuttavat infektiot selvitetään ja tutkimustulokset vastataan omistajalle ja tilan eläinlääkärille, jonka nimi tulisi merkitä läheteeseen. Tutkimus on omistajalle maksuton.

Lähetteitä ja lisätietoja pakkaamisesta, Schmallenberg-viruksesta ja lampaiden luomisista saa osoitteesta www.evira.fi.

LAMMASPÄIVÄT ELMA-MESSUILLA

Valtakunnalliset Lammaspäivät järjestetään syksyllä ELMA-messujen yhteydessä Helsingissä viikolla 45. Aikataulu tarkentuu lähempänä ajan-kohtaa.

Messujen yhteyteen tullaan järjestämään korkean profiilin lammasnäyttely, joka on avoin kaikille roduille. Lampurit voivat samassa yhteydessä tarjota eläimiään myyntiin.

Arvostettu ulkomaalainen lampaiden ulkomuototuomari tulee kouluttamaan lampureita ja lammasneuvoja lampaiden rakennearvosteluun. Myös lampaankerinnän Suomenmestaruudet ratkotaan ELMA-messuilla.

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenille tullaan tarjoamaan mahdollisuutta tuotteiden esittelyyn ja myyntiin yhdistyksen yhteisstandilla. Parhaiden esimerkkien kautta tapahtuvaa kokoukoulutusta tullaan tarjoamaan samassa yhteydessä.

Valtakunnallisten Lammaspäivien suosittu opintoretki tulee syksyllä suuntautumaan Länsi-Uudellemaalle.

Suomen Lammasyhdistyksen syyskokouksen yhteydessä tullaan tekemään henkilövalintoja yhdistyksen hallitukseen toimikaudelle 2013-2015.

ELINTARVIKKEIDEN HYGIENIA-SÄÄNNÖT UUDISTUIVAT 1.1.2012

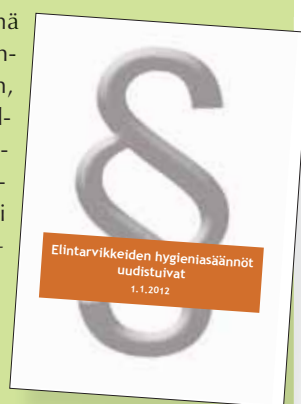
Laki elintarvikelain muuttamisesta (352/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Siitä alkaen myös niin sanottu elintarvikevalvonta-asetus (Valtioneuvoston asetus elintarvikevalvonnasta 420/2011) on korvannut aiemman samannimisen asetuksen. Asetuksessa säädetään muun muassa alkutuotantopaikkaa ja elintarvikehuoneistoa koskevasta ilmoituksesta ja laitoshyväksynnän hakemisesta.

Samassa yhteydessä ja osana elintarvikelain toimeenpanon muutosta uudistuivat myös neljä maa- ja metsätalousministeriön hygienia-asetusta, joissa on tarkempia määräyksiä elintarvikealan hygieniavaatimuksista ja elintarvikevalvonnasta. Kokonaan uusi on asetus elintarvikealan vähäriskeistä toiminnoista.

Ruoka-Suomi -teemaryhmä on julkaissut oman tiedotuslehensä yhteydessä erillisliitteen, joka kuvaa elintarvikkeiden alkutuotantoa, elintarvikehuoneistoja ja laitoksia koskevia hygienia-sääntöjä. Liitteeseen voi tutustua www.ruokasuomi.fi -oppaat ja ohjeet.

Heidi Valtari

Ruoka-Suomi -teemaryhmän erityisasiantuntija

HEINÄKUUSSA ORIPÄÄSSÄ

Okra-maatalousnäyttely järjestetään tänä kesänä 17. kertaa Oripään lentokentällä. 4.-7. heinäkuuta pidettävää näyttelyyn odotetaan yli 50 000 kävijää.

Näyttelyalue on laajentunut 19 hehtaariin. Näyttelypäälikkö **Jukka Isotalon** mukaan näytteilleasettajia on tulossa satoja ja kaikki neljä keskusliikettä ovat varanneet osastot.

Näyttelyn tulee avaamaan maa- ja metsätalousministeri **Jari Koskinen**.

Okra rakennetaan talkoovoimin. Ydinryhmänä ovat paikalliset lionsklubilaiset, mutta kaikkiaan mukaan odotetaan noin 350 vapaaehtoista.

Okrassa ovat viljelyn, koti- ja elintarviketalouden sekä karjatalouden lisäksi esillä metsä-, maansiirto- ja raskaskoneet sekä lämpötekniikka. Menneen maailman tunnelmaa löytyy perinnepihalta ja eläinosa-stolla on esillä eri rotuja sekä valioyksilöitä.

Teuraskaritsan laatupalkkio kohosi yli 42 euroon

900 000 euron laatupalkkiopotti jakautuu noin 20 400 karitsalle odotetun 39 000:en sijaan. Palkkio nousee ennakoidusta 23 eurosta 42,3 euroon karitsaa kohden.

Terhi Torikka

Teuraskaritsan laatupalkkiota haki viime vuonna yhteensä 728 tilaa.

Laatupalkkiota maksetaan Suomessa enintään 900 000 euroa. Se jakautuu tukiehdot täyttävien karitsojen kesken.

Odotus oli, että palkkiota maksettaisiin 39 000 karitsalle. Viime vuo-

den noin 40 000 teuraskaritsasta iso osa oli kuitenkin alle 18-kiloisia, eivätkä ne täyttäneet palkkion ehtoja.

Maa- ja metsätalousministeriö toivoo, että palkkio kannustaisi tuottajia panostamaan teuraspainojen nostamiseen niin, että palkkiokelpoisten karitsoiden määrän voitaisiin ensi vuonna todeta lisääntyneen.

Se osoittaisi, että palkkion maksamisella voidaan saavuttaa tuloksia siten, että myös kuluttajat kokevat saavansa vastinetta verovaroin tuetulta tuotannolta.

Tällä tietoa teuraskaritsan laatupalkkiota maksetaan vuosina 2011–2013.

Tukimuodon jatkuminen vuoden 2013 jälkeen on kuitenkin mahdollista. Neuvoston suorien tukien asetuksityksen mukaan Suomi voisi

”Maa- ja metsätalousministeriö toivoo, että palkkio kannustaisi tuottajia panostamaan teuraspainojen nostamiseen niin, että palkkiokelpoisten karitsoiden määrän voitaisiin ensi vuonna todeta lisääntyneen.”

maksaa jatkossakin vähintään 10 prosenttia EU:n suorien tukien enimmäismäärästä tuotantoon sidottuina.

Lopullinen päätös potin kohdentamisesta eri tuotantomuodoille syntyy tuottajajärjestöjen ja valtion kahdenvälisissä neuvotteluissa sen jälkeen, kun neuvoston ja parlamentin lopullinen päätös suorien tukien asetuksesta on virallistettu.

Laadukkaat Lammas-Tähtirehut

KINNUSEN MYLLY

Puh. 08 - 5144 700, UTAJÄRVI
www.kinnusenmylly.fi

Laadukas täysrehu minirakeella

LAMMAS-TÄHTI

- Tasapainoinen, kaurapitoinen täysrehu, joka sopii uuhille, päseille ja karitsoille
- Tukee karitsan kasvupotentiaalia ja parantaa lihakkuutta
- Sopii säilörehu-, kuivaheinä- ja laidunruokintaan
- Sisältää myös molybdeenä, joka ehkäisee kuparin kasaantumisen kudoksiin. Tämä on tärkeä ominaisuus varsinkin liharotuisia lampaita kasvatessa
- Maittava ja pölyämätön 3mm:n minirae
- Saatavana 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoissa

LAMMAS-TÄHTI KIVENNÄINEN

- Ruokinnan täydentämiseen hivenaineiden, vitamiinien ja kivennäisaineiden osalta
- Rakeinen ja maittava kivennäinen sopii kaiken ikäisille lampaille
- Sopii ympärivuotiseen käyttöön
- Saatavana 25 kg:n säkeissä

Luumurehu lampaille

LAMMAS-TÄHTI LUOMU

- Vahva energiapitoinen täydennysrehu luomulampaille
- Maittava 4,5 mm:n rae
- Energiaa luomukaurasta ja luomuohrasta
- Valkuaislähteenä luomurypsipuriste ja luomuhärkäpapu
- Hivenaineet säädetty lampaan tarpeen mukaan
- Saatavana irtona ja 1000 kg:n suursäkeissä

Lihapörssi on avattu!

Lihameklarit Oy on kehittänyt Lihapörssi-palvelun liha-alan toimijoille. Lihapörssi on sähköinen kauppapaikka, jossa on mahdollista tehdä kauppaa liharaaka-aineista helposti. Palvelu on kehitetty yhdessä asiakkaitten kanssa ja suunnattu ainoastaan liha-alan ammattilaisille. Käyttö vaatii rekisteröitymisen, ja kaikki tieto liikkuu turvallisesti suojatussa yhteydessä.

Janne Leppänen

Lihapörssiä lähdettiin rakentamaan asiakkailta tulleiden tarpeiden ja ajatusten pohjalta. Lihapörssi on kehitetty helpottamaan myyjien ja ostajien työtä. Perusperiaate on tarjota kauppapaikka, jossa myyjät ja ostajat kohtaavat. Tarjouksia voi tehdä avoimesti kaikille Lihapörssin käyttäjille, tai kohdistaa valituille toimijoille. Asiakkaiden osallistumisella ja panostuksella ideointi- ja testausvaiheessa on ollut vahva merkitys lopputulokseen, jonka haluttiin olevan helpokäyttöinen ja käyttäjäystävällinen sähköinen kauppapaikka.

Lihapörssi-hankkeen toteutuksen ja rahoituksen ovat mahdollistaneet Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus TEKES, yksityinen siemenrahasto Hermia Ventures Oy ja sen myötäsijoittajat. Teknisen sovelluksen on toteuttanut Wiseman Interactive Oü.

Lihapörssi on uusi kanava liharaaka-aineiden myyjille ja ostajille. Palvelu mahdollistaa kaiken kokoisille toimijoille tehdä kauppaa ja löytää uusia kanavia sekä kontakteja, jolloin esim. tuotteistamiseen tai erilaisten yhteistyömuotojen kehittämiseen (rahtityö, jalostusasteen kehittäminen) saattaa tulla uusia ajatuksia. Markkinatietoa on tarjolla tilastojen muodossa, ja avoin kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen myös määrittelee markkinaa koko ajan.

Palvelussa on mahdollista hakuominaisuudella etsiä tiettyjä tuotteita, ja myös tallentaa valmiiksi hakuja helpottamaan tekemistä. Kaikki kaupan käyntiin liittyvät keskustelut voi käydä Lihapörssissä, ja viestiketjut myös tallentuvat kaupan tietoihin, jolloin ne ovat myös tarvittaessa myöhemminkin tarkasteltavissa. Järjestelmä

LIHAPÖRSSI

- Sähköinen kauppapaikka
- Asiakkaat ja toimittajat samassa paikassa
- Helppo käyttää ja aina käytettävissä
- Tieto liikkuu turvallisesti suojatussa yhteydessä
- Raha liikkuu suoraan ostajan ja myyjän välillä
- Lihapörssi perii käytöstä provision

ilmoittaa automaattisesti uusista viesteistä ja myös sähköpostiin saa niin halutessa ilmoituksen uudesta viestistä. Käytössä on kalenteri, johon kaikki sovitut kaupat automaattisesti siirtyvät. Kaupan tietoihin on mahdollista liittää myös muita dokumentteja ja kuvia, jolloin kaikki tarvittava tieto saadaan helposti kaupan yhteyteen.

Lihapörssin käytöstä peritään pieni provisio, joka perustuu yrityksen kokoon ja tehtyjen kauppojen liikevaihtoon. Tarjoamme myös mahdollisuutta käyttää meklari-palvelua, jolloin asiakkaan myynti- tai ostotoimeksiannosta meklari etsii parhaan mahdollisen ratkaisun asiakkaalle. Käyttäjäksi on helppo tulla, rekisteröitymään pääsee osoitteessa www.lihaporssi.fi. Rekisteröitymisen jälkeen Lihapörssin ylläpitäjät ottavat yhteyttä sopiakseen tarvittavista asioista ja käyttö voi alkaa.

Vainion Teurastamo

OSTETAAN TEURASKARJAA

- lyhyet kuljetusmatkat
- nopeat noudot

Miikka Depner p. 010 2291 021
Hannu Vainio p. 010 2291 022

www.vainionteurastamo.fi

Terveisiä takatalven yllättämältä Ahvenanmaalta!

Maaliskuun lopussa tuli keväinen lämpö, joka houkutteli meidät kevään valmisteluun. Sitten se tuli, takatalvi. Rakeita ja räntää tuli vuorotellen, lämpötila laski taas nollan alapuolelle. Luonto pidättää nyt henkeään. Tätä kirjoittaessani aurinko paistaa, mutta raskaat pilvet vaanivat ympärillä. Niinpä sitten saa jatkaa tavallisia lampolatouhuja vielä jonkin aikaa.

Omien ahvenanlampaitteni karitsoinnit päättyivät hiljattain. Tämän vuoden vuonueet olivat keskimäärin suuria, viime syksy vaikuttaa olleen suotuisa monien karitsoiden syntymiseksi. Useat neloset ovat saanet nähdä päivänvalon, mikä ei ole kovin tavallista rodulle. Uuhet ovat selviytyneet hyvin vuonueidensa kanssa, se on ollut meille eduksi. Koska talvi oli leuto, ei kovin paljon lisälämpöäkään tarvittu, vaan karitsat villaisine turkkeineen ovat olleet tyytyväisiä.

Tällä hetkellä vaativat uusien eläinten rekisteröinnit, laatumien suunnittelu ja tukihakemukset sekä keskittymistä että työtä. Niillä, joilla karitsoinnit ovat käynnissä, riittää töitä niidenkin kanssa. Ahvenanmaalampaiden hyväksi tehdään nyt kovasti työtä, jotta päästäisiin WebLampaan kautta web-perustaiseen rekisteröintimenetelmään. Rekisteröinnit helpottuvat huomattavasti. Tämän vuoden tukihakemuksia varten tarvitsee kuitenkin vielä erikseen syöttää ahvenanmaanlammaskariteihin, josta alkuperäisrodulle tarvittavat listat saadaan.

Lisää tietoa tästä myöhemmin, toivotan teille onnistunutta kevättä kaikkien lampaiden kanssa!

Maija Häggblom

Kuva: Maija Häggblom

Hälsningar från ett av "starur" överraskat Åland!

I slutet av mars kom en vårvärme som lockade oss att börja ordna för fåren inför våren men sedan kom det, backslaget. Hagel och snöslask turodes om, temperaturen sjönk åter under noll. Naturen håller nu andan. I skrivandets stund skiner solen men tunga moln lurar strax omkring. Således får man fortsätta med vanliga fårhussysslor ett tag till.

Bland mina egna ålandsfår har lamningarna nyss blivit avklarade. Årets kullar var i medeltal stora hos oss, hösten verkar ha varit gynnsam för att många lamm kunde bli till. Flera fyrlingskullar såg dagens ljus också, vilket inte är helt vanligt bland ålandsfåren. Tackorna har klarat sina kullar väl, vilket har varit en fördel för oss. Tack vare den milda vintern behövdes inte speciellt mycket extra värme heller utan lammen med sina ulliga pälsar var nöjda och belåtna.

För tillfället är det registrering av nya djur, betesplaneringen och stödansökningarna som kräver både fokus och arbete. De som har lamningarna på gång har även fullt upp med det. För ålandsfårens del arbetas hårt för övergången till ett webbaserat registersystem via WebLammas, det ska bli betydligt enklare med registreringarna. Inför årets ansökningar behöver dock uppgifterna fortfarande föras skilt till ålandsfårsregistret därifrån man får de behövliga listorna för ursprungsrasen.

Mera information om detta i ett senare skede, jag önskar en lyckad vår med alla fåren!

Maija Häggblom

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat 2012

Suomenlammas

4–6 kk:n ikäiset uuhikaritsat, alkaen 220 €
4–6 kk:n ikäiset pässikaritsat, alkaen 270 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 320 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 420 €

Texel, rygja, dorset ja oxford down

4–6 kk:n ikäiset uuhikaritsat, alkaen 270 €
4–6 kk:n ikäiset pässikaritsat, alkaen 370 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 470 €
ja uuhet, minimihinta 370 €

HUOM! Eläinten hintoja sovittaessa on muistettava huomioida myyjältä perittävä 10 % välityspalkkio. Sukutodistuksia tilattaessa on ilmoitettava, mikäli maksaja on ostaja, muuten maksu peritään myyjältä.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk:n ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €
4–8 kk:n ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €
Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €
Pukkikilit 5 kk:n ikään asti 120 €
Pukkikilit (yli 5 kk), alkaen 170 €
Lypsykutut (tuotoksesta riippuen), alkaen 250 €
Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytynä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhi tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

Listerioosi lammastilalla – nopealla täsmähoidolla hyvät hoitotulokset

Tammikuun pakkasilla iski listerioosi lampolaamme. Tauti oli tuttu aiemmilta vuosilta parista yksittäisestä sairastuneesta, jotka olivat menehtyneet tai jouduttiin lopettamaan heikkokuntoisina lääkityksestä huolimatta.

Viola Fredin
Röykkälän lammastila
www.lammastila.com

Ensimmäinen sairastunut oli 9 kuukauden ikäinen uuhikaritsa, jonka löysimme ruokintakieroksella maasta makaamasta. Uuhi oli kiepillä maassa ja sen silmät olivat kierossa. Uuhi siirrettiin sairaskarsinaan, lämpölamppu lämmittämään palelevaa ja nestettä suuhun. Pikainen soitto eläinlääkärille, joka pääsikin nopeasti paikalle ja oli heti tilanteen tasalla, listeriaa oli esiintynyt muillakin lammastiloilla. Ensimmäiset lääkeannokset annettiin suoraan suoneen lääkkeen tehon nopeuttamiseksi. Penisilliinianostus oli normaalia suurempi, noin 3 kertaa normaaliannos 5 päivän ajan, tämän jälkeen annostus 1,5-kertainen vielä 9 päivää. Lisäksi kipulääkettä annettiin 2–3 päivää.

Silmäilimme eläinlääkärin kanssa muuta katrasta ja huomasimme toisenkin potilaan, nuoren pässin. Sen oireina oli horjuva liikkuminen, alakuloisuus ja kiinnostuksen puute – siinä missä muut lampaat tuijottivat meitä uteliaina, pässi seisoskeli syrjässä. Sama lääkitys päälle heti sillekin! Eläinlääkäri totesi kyseessä olevan mahdollisesti laajemman epidemian ja jätti meille ylimääräistä penisilliiniä mahdollisten uusien tautitapausten ensihoitoon. Valitettavasti varalääkkeelle tulikin pian käyttöä...

Tiineillä nopeasti selvät oireet

Seuraavana päivänä sairastui kaksi tiinettä uuhia. Toista niistä seurattiin jo aamulla unenomaisen käyttäytymisen takia, mutta jo iltapäivällä oireet olivat selvät: kehänkierto ja kasvohalvaus, ruohotuppo toisessa suupielessä. Lääkitys aikuisille uuhille oli aluksi myös kolminkertainen 5 päivää, sitten puolitettiin ja kipulääkettä 2–3 päivää. Potilaita tuli vielä kaksi lisää, nuoria pässejä. Yhteydenpito eläinlääkärin kanssa oli saumatonta uusien tautitapausten ilmaantuessa.

Tiineet uuhet ja ensimmäinen potilas olivat heikoimmassa kunnossa. Ne makasivat 3–4 päivää pystymättä itse syömään tai juomaan. Yleensä 2–3 sairauspäivä oli pahin, vaikka lääkekuuri oli jo alkanut. Lammas saattoi esim. tehdä ”hyppyjä” korkealle seinälle, vaikka pienessä sairaskarsinassa ei ollut mahdollisuutta vauhdinottoon... Syötin liikuntakyvyttömille 3 kertaa päivässä lautasellisen löysää kaurapuuroa, johon sekoitin rumelania, melassia ja vitamiiniliuosta. Puuron ja lisäksi vettä ruiskutin suoraan suuhun 50 ml ruiskulla. Myös letkutus olisi ollut mahdollinen. Muutamien vellipäivien jälkeen kaikki sairaat nousivat takaisin jaloilleen ja alkoivat itse syödä, juoda ja märehtii. Ruuan menekki ja märehtimisen palautuminen olivat tarkkailun alla.

Kaikki paranivat

Sairastuneiden kunto siis vaihteli suuresti. Jos olimme huomanneet oireet hyvin alkuvaiheessa, lampaat pysyivät jaloillaan, söivät ja märehtivät koko lääkityksen ajan, mutta saattoivat silti kiertää kehää tai seistä päällelleen alkuhoidon aikana. Lääkekuurin loppupuolella oireet hävisivät ja parantuneet saatettiin palauttaa muun katraan joukkoon.

Nyt kaikki kuusi listerioosipotilastamme, neljä nuorta ja kaksi vanhempaa lammasta, ovat parantuneet, eivätkä ”erotu” rygiistä ja suomenlampaista koostuvassa katraassamme. Sairaana olleet uuhet karitsoivat terveet karitsat ja hoitavat niitä mallikelpoisesti!

Ensimmäisten ja viimeisten sairastuneiden välillä oli noin 15 vrk eikä aiheuttajasta ole tietoa. Märän kesän korjuuolosuhteita ja rehun sekaan joutunutta multaa on epäilty aiheuttajaksi. Näkyvää multaa rehuissa ei ollut, emmekä vaihtaneet ruokintaa. Uusia tapauksia ei toistaiseksi ole ilmennyt. Seuranta jatkuu ja jääkaapissa on hieman penisilliiniä ensihoitoon, mikäli tauti puhkeaa uudelleen.

Listerioosi on arvaamaton tauti, mutta nyt vahvemman ja nopeasti alkaneen lääkityksen, kipulääkkeen sekä tukihoidon avulla tulokset olivat meillä selvästi aiempaa paremmat. Katraan seuranta ja ensimmäisen lääkeannoksen nopea saanti ovat keskeisessä asemassa. Oma käsihygienia on hyvä muistaa, sillä listerioosi voi tarttua myös ihmiseen, jonka vastustuskyky on alentunut.

OIREET

- Ensioireena ”poissaolevuus” eli lammas ei katso sinua uteliaan odottavasti, kuten muut – kun touhuat esim. ruokaa tuoden. Saattaa jopa olla, että se ei näe kunnolla.
- Kasvohalvaus – silmä lerpattaa, joskus myös toinen suupieli. Tässä vaiheessa kulkevat ”heinätuppo toisessa suupielessä”, toinen korva lerpattaa, pää on kallellaan.
- Ei tule syömään tai jos tulee, syöminen ei edisty. Voi myös eristäytyä kauemmas toisista, kiertää seinäviertä tms. Kallistaa selvästi toiselle puolelle ja kävelee horjahdellen, kuten humalainen. Saattaa kaatuilla.
- Kun tauti etenee, aivo-ongelmat saavat lampaan kiertämään kehää ja tekemään joskus hurjia hyppyjä ”seinille”. Toiset pistävät maate pää kyljen päälle kiertyneenä.
- Lakkaa usein syömästä tai syöminen ei ”edisty” – leuat halvaantuneet?

LÄÄKITYS JA HOITO

- penisilliini, 3x annostus 5 pv ja sen jälkeen loput päivät edellisestä puolella annoksella, yht 10-14 vrk, kipulääke 2-3 pv. Myös suuremmilla aloitusannoksilla on saatu hyviä tuloksia.
- tukihoidona ruokinta ja nesteytys esim. letkulla, jos ei pysty itse syömään ja/tai juomaan. Lämpölamppu, kuumeisia eläimiä palelee.

Listerioosi lyhyesti

Listerioosin aiheuttaa *Listeria monocytogenes* -bakteeri, joka on yleinen ympäristössä, muun muassa maaperässä, kasveissa ja eläinten ulosteissa. Listerioosiin voivat sairastua kaiken ikäiset lampaat ja mihin tahansa aikaan vuodesta, mutta tavallisin se sisäruokintakaudella. Listeriatartunta voi aiheuttaa luomisia, keskushermosto-oireita ja verenmyrkytyksiä.

Lopputiineiden uuhien vastustuskyky on heikompi kuin normaalisti ja ne ovatkin tyypillisiä listerioosipotilaita kevättalvisin.

Listerioosi on myös zoonoosi, eli se voi tarttua ihmiseenkin. Ihminen saa tartunnan tavallisesti elintarvikkeiden välityksellä. Erittäin harvoin tartunnan voi saada myös suorassa kosketuksessa sairaaseen eläimeen.

Oireet

Taudin itämisaika lampailla on noin kaksi viikkoa. Tavallisin tautimuoto lampailla on keskushermosto-oireinen listerioosi. Tyypillisesti taudin oireet etenevät seuraavasti: väsymys, mahdollisesti jäykkä kävely, seisoskelu, ruokahalun väheneminen, toispuoleinen naamahermon halvaus (toinen korva roikkuu, toinen silmäluomi roikkuu, huulikin voi roikkuu ja märepala jäädä halvaantuneen puolen poskeen pulottamaan), runsas syljen erityys, kehän kiertäminen tai pään kääntyminen toiselle sivulle, lopulta makaaaminen aina pää kiertyneenä samoin päin. Kuumetta voi olla, mutta kuumepiikki saattaa olla hyvin lyhyt. Kaikissa tapauksissa sitä ei ole lainkaan. Eläin kuolee tavallisesti 2–3 päivässä.

Listeria voi aiheuttaa myös silmän sarveiskalvon ja värikalvon tulehduksen. Koska halvaantuneet puolen silmä voi olla sokea ja luomi halvaantuut, saattaa

silmä myös vaurioitua mekaanisesti taudin edetessä. *Listeria* voi aiheuttaa luomisia, mutta yleensä luomistapauksia ei nähdä samassa katraassa kuin ”keskushermostotapauksia”.

Hoito

Hoidon onnistumisen kannalta on tärkeää huomata oireet ajoissa. Hoitona annetaan antibioottia ja kipulääkettä. Eläinlääkäri antaa ne pistoksina ja antibioottin määrän tulee ensimmäisellä ja mahdollisesti myös toisella antokerralla olla kaksinkertaisen normaaliin lampaan annostukseen verrattuna. Antibioottikuuria jatketaan noin 7 vrk ja kipulääkettä oireiden mukaan.

Jos lamma on jo niin huonossa kunnossa, että se makaa, on kohtalaisen epätodennäköistä, että se toipuu. Näissä tapauksissa pitää ajoissa harkita lopettamista.

Ennaltaehkäisy

Säilörehuruokinta on ehkä suurin listerioosiin liittyvä riskitekijä. Jos säilörehun käymisprosessi ei suju oikein tai varastoinnissa paaliin/aumaan pääsee ilmaa, on iso riski, että rehunteon aikana rehuun päässeän mullan mukana tulleet listeriabakteerit alkavat lisääntyä. Säilörehun pH:n ylittäessä 4,8 *Listeria*-bakteerien lisääntymisriski rehussa kasvaa selvästi.

Silminnähden pilaantuneet tai homeiset rehun pintakerrokset tulisi aina poistaa. Rehun valmistuksessa tulisi mullan/lannan joutuminen rehuun pyrkiä minimoimaan ja varmistua, että rehun käymisprosessi tapahtuu oikein.

Rehusta on hyvä teettää analyysit. Jos pH on rehussa korkea, kannattaa eläimiä tarkkailla huolellisesti, sillä niiden riski sairastua listerioosiin on kasvanut. Tärkeää on tarkkailla lampaita ja huomata poikkeavasti käyttäytyvät yksilöt mahdollisimman ajoissa.

LÄÄKITYSSUOSITUKSET VAIHTELEVAT

Eläinlääketieteellisessä kirjallisuudessa esitetään erilaisia annossuosituksia listerian hoitoon. Yleisemmin käytetty on 40 000 iu/elopainokilo (kaksinkertainen annos) ja lääkekuurin pituus 5–14 päivää. Brittiläisen eläinlääkäarin P.R.Scottin mukaan hoito voidaan myös aloittaa suonensisäisesti erittäin isolla annoksella (jopa 100 000–300 000iu/kg) penisilliiniä ja jatkaa annoksella 40 000 iu/kg.

Mitä aikaisemmin oireet havaitaan ja lääkitys aloitetaan, sen paremmat mahdolli-

suudet lampaalla on parantua. Nopeimmin lääke pääsee kohteeseensa, aivoihin, jos se annostellaan suonensisäisesti. Suonensisäisesti annosteltavat lääkkeet ovat rakenteeltaan erilaisia kuin lihakseen ja nahan alle annettavat. Suoneen annettavia antibiootteja saa ehdottomasti annostella vain eläinlääkäri. Samalla kun eläinlääkäri käy aloittamassa lääkeshoidon, hän voi näyttää miten kohtalaisen isot jatkohoitoannokset penisilliiniä annetaan lihakseen. Lampaalla on pienet lihakset ja jotta lihasvaurioita tu-

lee mahdollisimman vähän, olisi hyvä jakaa lääkeannos moneen kohtaan.

Penisilliiniin voi annostella myös nahan alle, mutta lääkeaine imeytyy hitaammin. Hoitava eläinlääkäri voi tilanteen mukaan antaa ohjeet nahan alle annosteluun. Antibiootin lisäksi on tärkeää antaa tulehduskipulääkettä ja järjestää potilaalle rauhallinen, vedoton paikka toipua.

Johanna Rautiainen

Lammas & vuohi kurkistaa tämän vuoden jokaisessa numerossa 1920-luvun lammastalouteen.

KOONNUT: Eila Pennanen

Otteet ovat kirjasta:
OPAS SUOMEN MAANVILJELIJÖILLE
JA MAATALOUSKOULUILLE
Maija Vohlonen; Nykyaikainen lammastalous, Tieto ja taito-sarja n:o 54, WSOY 1927

Villan suuri merkitys

Lampaan jalostuksessa ja tuotannossa on otettava huomioon nahka, villa ja lihantuotanto eli karitsatuotto.

NAHKA JA TURKIS

Nahka edustaa nykyään lampaasta rahallisesti pienintä tuloerää. Nahka jalostetaan hienonahkaksi ja turkikseksi, turkikseksi soveltuvalla on huomattava arvo. Kotimaisen lampaan nahka, niin suoravillainen kuin loivasti aaltoileva näyttää olevan kelloista turkisainesta. Kajaanin puolen lampaannahkat ovat vanhastaan olleet hyvässä maineessa tässä suhteessa, samoin kuin yleensä itäiseltä rajaseudulta kotoisin olevat nahkat. Varsin kiintoisaa on turkiksena arvokkaan luonnonharmaan lampaan jalostaminen.

Kuva 44. Vahva karitsanpää. Huon. villatuotto: viltti kiertäen pih. Valmistaja: Turkilaitos O. W. Gröndahl O.Y. Kuopio

VILLA

Villantuotantoa varten on meillä lampaita tähän asti pidetty ja se on edelleenkin tärkeä tulopuoli. Villoissa on otettava huomioon laatu ja määrä. Jos kohta meillä ei vielä toistaiseksi

kaupassa makseta villoista laadun mukaan, on siihen pyrittävä ja sen mukaisesti toimittava jalostettaessa. Ennen kaikkea on pyrittävä siihen, että villa niin hyvin yksityisessä lampaassa kuin myös koko katraassa on yhdenmukaista ja tarkoituksiinsa sopivaa.

Mitä villan määrään tulee, ei sen lisäämisessä jalostajalta puutu mahdollisuuksia. Nykyjäänhän saataa villoja keskimäärin 1,6–1,7 kg aikuisesta lampaasta vuodessa. Sekä laatua parantaen että tuotantoa lisäen voi nykyisiä villatuloja kohottaa 100–150 prosenttia.

Keritseminen on tehtävä, joka on suoritettava oikealla ajalla ja tavalla. Meillä keritään lampaita 3 tai 4 kertaa vuodessa. Neljästi kerittäessä tapahtuu se seuraavina aikoina: helmikuun lopulla "talvivilla" eli talvitakku, juhannuksen seuduissa "varputakku", Pärttylin päivän tienoissa "kesävilla" ja Antinpäivän aikaan "kierävilla". Kolmasti kerittäessä tapahtuu se

kesäkuun, lokakuun ja helmikuun lopulla. Kerittäessä on saatava kautta lampaan tarkka ja tasainen jälki. Huonosti keritty lammashan on ensiksi ruman näköinen ja sitäpaitsi epätasainen sänki kasvaa epätasaisesti.

LIHA

Päätulot lammastaloudesta saadaan kuitenkin karitsain kautta, jotka tavalla tai toisella arvioidaan ensimmäisen laidunkauden loputtua niiden ollessa keskimäärin 7–8 kuukauden ikäisiä. Siinä iässä vaihtelee karitsain elävä paino melkoisesti 15–45 kg asti. Siis kasvukyky on erilainen eri yksilöillä ja suvuilla. Yhdessä sikiävyyden kanssa on kasvukyky tekijänä karitsatuotossa, jolla vertailevasti ilmaistaan noin 7 kk vanhojen karitsain elävä paino uuhilammasta kohti.

Nykyaikainen lammastalous kohdistaa pyrkimyksensä runsaaseen lihantuotantoon. Halutuin ja samalla parhaiten maksettu ruhopaino on 15–25 kg. Yli 30 kg painava ruho on

Kuva 60. Ruho A. Laihan ja nääntyneen lampaan ruho. Arvoluokka III. Ruho B. Lihavan ja rasvaisen eläimen ruho, arvoluokka I. Ruho C. Sama kuin kuvassa 59. Suomen Karjakeskuksen arvostelu.

”Jos kohta meillä ei vielä toistaiseksi kaupassa makseta villoista laadun mukaan, on siihen pyrittävä ja sen mukaisesti toimittava jalostettaessa.”

liian rasvaista eikä sitä pidetä hyvänä. Vähemmän kuin 10 kg painava ruho ei myöskään ole ensiluokkainen eikä siitä makseta parasta hintaa.

Meillä tapahtuu lampaiden ”suurteurastus” syksyllä laidunajan loputtua. Silloin ovat markkinat tulvillaan lampaanlihaa ja hinta sen mukaan huokea. Kevätpuolella on teurastus vähäistä ja hinta suhteellisen korkea. Erinäisissä olosuhteissa voi teurastuksen lykkäytyminen 2–3 kk olla edullista. Myöhään keväällä syntyneiden karitsain ruhopaino jää nimittäin tavallisena teurasaikana liian vähäiseksi. Hyvän rehuvuonna voi niitä pitää 9–11 kk ikäisiksi ja lihottaa ennen teurastusta.

Seuraavassa esitetään muutamia esimerkkejä tuotannosta, josta käy selville villan määrän, sikiäväisyyden sekä karitsain kasvukyvyn osuus kokonaistuotantoon.

A. Vuohella 1 karitsa.	
Tuotanto: 1,5 kg villaa à 25:—	38:—
Karitsatuotto: 20 kg eläv. painoa, josta lihaa 35 % mukaan 7 kg à 7:50	52:50
1 karitsanahka	15:—
0,2 kg karitsanvilloja	17:50
Yhteensä	123:—
B. Vuohella 2 karitsaa, joilla hyvä kasvukyky.	
Tuotanto: 3 kg villaa à 25:—	75:—
Karitsatuotto: 60 kg eläv. painoa, josta lihaa 32 % mukaan 25,2 kg à 40:—	258:—
2 karitsanahkaa à 25:—	50:—
2 kg karitsanvilloja à 25:—	50:—
Yhteensä	433:—
C. Vuohella 3 hyvää karitsaa	
Tuotanto: 4 kg villaa à 25:—	100:—
Karitsatuotto: 100 kg eläv. painoa, josta lihaa 35 % mukaan 35 kg à 40:—	450:—
3 kpl. karitsanahkoja à 25:—	75:—
3 kg karitsanvilloja à 25:—	75:—
Yhteensä	700:—

ProAgrian Lammas- ja vuohitiimi

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme ja Finska Hushållningssällskapet

Tuotantoneuvonta: *Kaie Ahlskog*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere, puh. 0400 731 811, tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, puh. 050 345 5449

Talousneuvonta:

Häme: *Satu Näykki*, ProAgria Häme/Someron toimisto, Kiiruuntie 1, 31400 Somero, puh. 020 747 3039. Uusimaa: *Juha Helenius*, ProAgria Uusimaa, Seutulantie 1, 04410 Järvenpää, puh. 020 747 2503. Pirkanmaa: *Päivi Äijänen*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48 D, PL 97, 33101 Tampere, puh. 020 747 2776

Varsinais-Suomi: *Esko Aalto*, ProAgria Farma, Artturinkatu 2, 20200 Turku, puh. 010 273 1535. Satakunta: *Erno Uusi-Salava*, ProAgria Satakunta, Itsenäisyydenkatu 35 A, 28130 Pori, puh. 0400 422 658

Etelä- ja Pohjois-Savo, Kymenlaakso sekä Etelä- ja Pohjois-Karjala

Tuotantoneuvonta: *Sari Heltelä-Auvinen*, ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva, puh. 020 747 3602

Talousneuvonta:

Kymenlaakso: Tulostanalyysi: *Raija Tamminen*, 040-7221873, maksuvalmiuslaskelmat: *Alpo Jaakkola*, puh. 020 747 3409, ProAgria Kymenlaakso ry, Hovioikeudenkatu 16, 45100 Kouvolaa. Etelä-Savo: *Auvo Gustafsson*, ProAgria Etelä-Savo, Mikkelin toimipaikka, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli, puh. 020 747 3586

Pohjois-Savo: *Virva Tenhunen*, ProAgria Pohjois-Savo, PL 1096, Puijonkatu 14, 70111 Kuopio, puh. 044 576 9908. Etelä-Karjala: *Anna Turunen*, ProAgria Etelä-Karjala, Pormestarinkatu 6, PL 46, 53101 Lappeenranta, puh. 020 747 2615

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Österbottens Svenska Lantbrukssällskap

Tuotantoneuvonta: *Milla Alanco*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. (06) 416 3435, matka 040 706 0558

Talousneuvonta:

Keski-Pohjanmaa: *Heikki Ojala*, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola, puh. 020 7473261. Keski-Suomi: Tulostanalyysi: *Irene Mäkinen*, puh. 040 587 3245, Likvi ja Elinkeinosuunitelma: *Hannu Laitinen*, puh. 020 747 3341, ProAgria Keski-Suomi, Kauppakatu 19, PL 112, 40101 Jyväskylä. Österbotten: *Tor-Erik Asplund*, ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskap ry, Handelsplanaden 16 D, 65100 Vasa, puh. 050 386 5922. Etelä-Pohjanmaa: *Marjut Viitasalo*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. 040 353 0227

Oulu ja Kainuu

Tuotantoneuvonta: *Marketta Sarja*, ProAgria Oulu, Ylivieskantie 147, 85500 Nivala, puh. (08) 442 620, matka 040 845 3590

Talousneuvonta:

Pohjois-Pohjanmaa: *Sari Isotalus*, ProAgria Oulu, Talusperäntie 23, 85230 Talus, puh. 040 764 7904. Kainuu: *Tarja Poikela*, ProAgria Kainuu, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani, puh. 0400 286 786

Lappi

Tuotantoneuvonta: *Armi Uljua*, ProAgria Lappi, Rantatie 39, 94400 Kemijärvi, puh. 0400 484 305

Talousneuvonta: *Pekka Kummala*, ProAgria Lappi, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi, puh. 020 747 2722

Åland

Ålands Hushållningssällskap, 22150 Jormala, puh./tel 018 329 644 tai/eller 0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Valtakunnallinen koordinointi

Kehityspäällikkö *Pia Parikka*, ProAgria Keskusten Liitto, Viikinaistentie 35, 19210 Lusi, 020 747 2451

Kaikilla ei ole säännöllistä toimistopäivää, varmimmin tavattavissa maanantaisin.

Lappi (Ultraäänimittaukset, eläväEUROP, tiineystarkastukset)

Johanna Alamikkotervo, johanna.alamikkotervo@gmail.com

Vanhaltie 17, 95300 Tervola, puh. 041 459 6657

Föreningen Ålansfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat)

Maija Häggblom, majja.h@maijas.ax

Ängo-bussövägen 288, 22630 Lumparland, puh. 040 742 8967

Nimikkolammastoiminta kehittyi voimavaraksi

Kuva: Katja Sikka

Talkoolaiset evästuolla.

Lampaiden kasvatus selvästi kiinnostaa kuluttajia. Sikka Talu teki kiinnostuksesta ja tiedonjaosta kiinteän osan tilan toimintaa.

Katja Sikka
Lammastila SikkaTalu, Rymättylä

Olemme laiduntaneet lampaitamme yritystoimintamme alusta saakka, vuodesta 2006 lähtien Raisionlahden ympäristössä. Joka laitumen portilla on informaatiokyltti, jossa yhteystietojen lisäksi kerrotaan mitä hyötyä laidunnuksesta saadaan ympäristölle ja miksi eläimiä ei saa ruokkia. Yhteydenottoja tuleekin yleensä, jos esimerkiksi joku eläin ontuu. Tämä on hyvä asia, koska se osoittaa, että ohikul-

kijat seuraavat eläimiä ja ovat aidosti kiinnostuneita niiden hyvinvoinnista.

Usein kun olemme laitumilla tarkastamassa olosuhteita, pysähtyy kohdallemme ihmisiä keskustelemaan. Moni lähialueella asuva vanhempi kertoo perheen käyvän säännöllisesti katsomassa lampaita, koska lastenkirjoista lapset eivät osaa suhteuttaa esimerkiksi, miten suuri eläin voi olla. Maatalousnäyttelyssä eräskin poika oli riemuinnut miten hienoa oli nähdä vasikka, vaikka kyseessä oli lehmänkirjava possu. Aikuisten puheista huomaa välillä myös, miten kotieläimiin liittyviä perusasioita ei oikein tunneta. Näistä keskusteluista virisi ajatus toiminnasta, jonka kautta ihmiset voisivat saada todellista tietoa lammastalouden arjesta.

Nimikkolammastoiminta aloitettiin sillä ajatuksella, että se toisi myös tuloja yritykselle. Nimikkolampaalle oli varausmaksu ja sopimus pysyi voimassa niin kauan kun eläintä käytiin tervehtimässä maksullisissa tapahtumapäivissä. Hyvin nopeasti kuitenkin muodostui tunne, että tapahtumapäivät pitäisi tuotteistaa perusteellisemmin, jotta päivistä tu-

Nyt on paras aika huoltaa
keritsinkone

Koneen huolto alk. 26,50 €
Terien teroitus 15 € /pari

TEROITUSPALVELU SIHVO OY

Ravioskorventie 59, 19700 Sysmä
Puh. 040 528 5309 ja 03 717 9977

lisi itsellekin enemmän ilonaihe kuin rasite. Jollain tapaa tuotteistamista ei kuitenkaan osattu yhdistää alkuperäiseen ajatukseen, jossa ihmiset pääsivät tutustumaan siihen tilan ihan oikeaan arkeen ilman sirkushuveja. Uuden lähestymistavan kautta löytyi ratkaisu.

Talkoolaisista apuvoimia

Muutimme nimikkolammastoinnin talkooperusteiseksi. Nimikkolampaan pieni varausmaksu estää ”herätenimeämiset”, mutta muuten toiminta on maksutonta. Tämän kautta myös itseltämme hävisivät paineet tapahtumapäivien järjestämisestä. Talkoopäiviä järjestetään tilan oimien rutiinien mukaan, toki sen verran katsotaan kalenteria, että huomioidaan työssäkäyvien arkirythmi ja järjestetään talkoita pääsääntöisesti viikonloppuisin. Monessa asiassa talkooväestä on ihan kiistatonta hyötyä. Metsälaidunten raivauksen risusavotassa ja kuivaheinänteossa

on jokainen käsipari korvaamaton ja myös lapset pystyvät osallistumaan. Myös eläinten punnituksiin tai madoituksiin voi osallistua kun kirjaamista tai irtoaitojen siirtelyä riittää useammallekin. Ehkäpä jonain vuonna tulisi tehtyä taas kerppujakin kun on innokasta porukkaa saatavilla.

Nimikkolampaiden omistajiksi on hakeutunut ihmisiä jotka mielellään osallistuvat ”oikeisiin töihin” ja ovat mielissään kun saavat lapset mukanaan luontoon. Jotkut suunnittelevat lampaanpidon aloittamista ja saavat niin sanottua hiljaista tietoa oman ammattitaitonsa perustaksi. Myös osa tilan harjoittelijoista on jatkanut yhteydenpitoa nimikkolampaan kautta. Kaikkia heitä yhdistää tietynlainen luonnonarvojen kunnioittaminen ja kiinnostus eläimiä kohtaan.

Vanhasti sanottiin, että ”talo elää tavallaan, vieraat tulee ajallaan”. Tänä päivänä näitä tilan arkeen soljahtavia vieraita on vähemmän, mutta nimikkolammastoinnin kautta tämä

”Monessa asiassa talkooväestä on ihan kiistatonta hyötyä. Metsälaidunten raivauksen risusavotassa ja kuivaheinänteossa on jokainen käsipari korvaamaton ja myös lapset pystyvät osallistumaan.”

vanha sanonta on herännyt meillä henkiin. Yrittäjänä sitä on tietysti oppinut tarkastelemaan asioita numeroiden kautta, mutta on ihanaa löytää lisää asioita, joiden arvottamiseen ei tarvitakaan taskulaskinta! Kaikessa tekemisessä toki on aina takanaan joku saavutettava hyöty. Tässä tapauksessa se on erilaisten ihmisten kautta tilalle tuleva henkinen voimavara. Porukalla tulee ryhdyttyä rivakammin hommiin ja kun saadaan selvää työnjälkeä aikaiseksi, on päivän päätteeksi kaikilla hyvä mieli.

Ammattitaidolla jo vuodesta 1994!

UUSI!

SUOMEN SUURIN

maatilatarvikkeiden verkkokauppa!

www.systemlahti.fi

UUSI!

LAMMAS & VUOHI

- Ultraääni
- Astutus
- Karitsointi
- Merkintä
- Haavat
- Hoito ja pistos

Valmistaudu alkavaan laidunkauteen!

LAMMAS & VUOHI

- Sorkkahoito
- Keritseminen
- Ruokinta
- Juotto
- Aitaukset
- Kärpästorjunta

EasyNet-aitausverkko

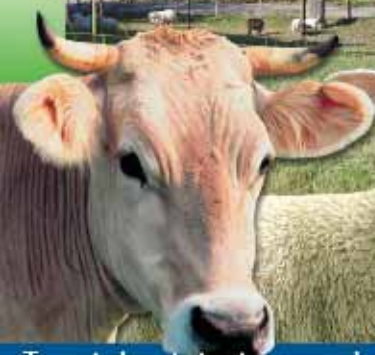
TitanNet-aitausverkko

Aitausverkolla aitaus on helppoa ja nopeaa!

UUTUUS!

KATTAVA
tarvikevalikoima
SIKALAAN, NAVETTAAN
LAMPOLAAN, KANALAAN
JA MAATILOILLE!
Tervetuloa!

Tervetuloa tutustumaan kattavaan lammas- ja vuohitarvikevalikoimaan! • Paljon uutuuksia!

KÄYTÄNNÖN SUJUVUUTTA NOSTOIHIN

ESIM. BOURGOIN CT 1865

- tehty Ranskassa
- moottorina 4-syl Caterpillar turbo
- vahvat Comerin akselit
- hydrostaattinen voimansiirto
- siirtonopeus 18 km/h
- paino 3250 kg

Katso lisää www.bourgoin.fi

Maahantuonti ja myynti:

ORIPÄÄNTIE 999
21900 YLÄNE
puh. 0500 257 280

Tmi Tapio Rintala

Eclustamme myös:

Bourgoin-kurottajalla teet moninverroin kätevämminkin työt, jotka aikaisemmin olet yrittänyt tehdä etukuormaajalla ja paljon muuta.

- matala, vain 196 cm
- pieni kääntösäde
- huima, 5 m ulottuvuus
- nostaa jopa 1800 kg

AESCULAP

laatua uudelta maahantuojalta!

Nyt myös valvontakamerat ja
-järjestelmät maatiloille!

Ammattilaisille: Aesculap, Felco, Wmironwork,
SuperShear

Tmi Janne Mäkeläinen
puh. 040 835 5233
Honkasaarentie 98, 32200 Loimaa
makelainen@hotmail.com

Tihennetty ympärivuotinen karitsointi

Tihennetyssä karitsoinnissa sama uuhi karitsoi useammin kuin kerran vuodessa, ainakin kolmesti kahdessa vuodessa. Karitsointi on siis noin kahdeksan kuukauden välein. Tällä saadaan tehokkuutta lisää karitsan tuotantoon, kun karitsoita syntyy tavanomaista enemmän suhteessa uuhimäärään.

Milla Alanco
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Ingon lammastilalla Mustasaarella Vaasan pohjoispuolella on toteutettu tihennettyä karisointia 100 suomenlammasuuhella menestyksellä jo kuusi vuotta. Tuotostulosten perusteella syntyy keskimäärin 3,3 karitsaa /uuhi/vuosi ja 2,8 jää henkiin. Koko maan syntyvyysluku on 2,3 ja henkiin jääntä 2,1. Uuhien poistoikä laskee, koska rasitus on suurempi, mutta uuhet karitsoivat kuitenkin ainakin 5-8 kertaa. On varsin tavallista, että uuhet saattavat tulla 2-3 kertaa peräkkäin tiineeksi, mutta sitten jättää yhden kerran väliin tai uuhet jotka yleensä tekevät monta karitsaa saavat vain yhden.

Tehostetussa kierrossa karitsoiden vieroitus tehdään 7 viikon iässä. Uuhen lepoaika vaihtelee 3-6 viikkoon. Teuraskaritsoiden talvikasvatuksessa on korkeammat kustannukset verrattuna laidunkasvatukseen. Pääsiäisenä kysyntä on kuitenkin kova, ja kevään tuottajahintaa on saatu nousemaan. Jokaisen kannattaa siis harkita tosissaan muitakin astutusajoja kuin syksy.

Astutuskäytännöt

Astutuskuukaudet ovat 20.3-20.4, 10.8-10.9 ja joulukuu. Kevään astutusta siirrettiin alun kokeilujen jälkeen huhtikuusta niin, että se alkaa 10 pv aiemmin. Siirto paransi tiineysprosenttia selvästi. Loppuke-
sän astutusta siirrettiin vastaavasti

Cruza: Milla Alanco

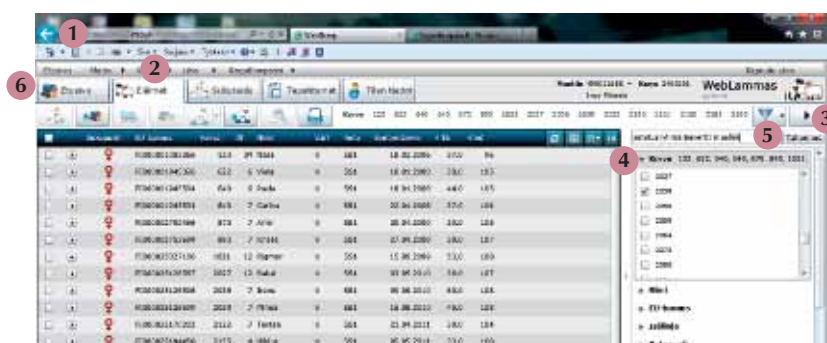
Tihennetyn karitsoinnin toimintamalli: astutus 1kk -> 5 kuukauden päästä karitsointi -> imetus 2,5 kuukautta -> vieroituksen jälkeen noin kuukauden kunnostus/lepo tauko-> uudelleen astutus.

10 pv eteenpäin ja sekin paransi tiinehtyvyyttä. Kuitenkin tihenntetyssä karitsoinnissa 1/3 astutetuista jää tyhjäksi. Vuosittaista vaihtelua tiinehtyvyydessä esiintyy, esimerkiksi loppukesän hellejaksot saattavat heikentää tulosta. Astutusryhmät ovat pieniä, noin 20 uuhua/pässi, mutta toisaalta astutusaikakin on vain kuukausi. Astutuksen aikana annetaan kiihotus- eli flushing-ruokintaa, joka toimii samalla uuhien kunnostusruokintana. Vitamiinia ja kivennäistä annetaan normaalia enemmän ja väkirehua 180 g päivässä uuhua kohden. *Mikaela*

Ingo kertoo, että hyvin aikaisin syksyllä ja keväällä kiihotusruokinta on välttämätöntä. Lyhyt karitsointi-jakso on hyvä varsinkin pakkasjak-solla, mutta auttaa myös pysymään tehostetussa kierrossa. Systeemi vaatii tarkkuutta ja suunnitelmallisuutta, varsinkin keväällä astutukset eivät saa viivästyä, koska tiinehtyvyys heikkenee kesää kohti. Kaikille uuhille tehdään tiineystarkastus ultraäänellä, ettei tule turhaa rehuhävikkiä ja uuhet voidaan siirtää seuraavaan astutusryhmään. Tarkastus tehdään 50-90 päivää pässin pois otosta.

Huolellinen kirjanpito on tärkeää, jotta ryhmät pysyvät hallinnassa. WebLammas-ohjelman ryhmittelytoiminnolla voi tallentaa erilaisia ryhmiä. Tässä esimerkki Ingon astutusryhmästä:

- 1) Kirjautu **WebLammas-ohjelmaan** www.proagria.fi/verkkopalvelut
- 2) Mene eläimet välilehdelle
- 3) Valitse oikean reunan suuresta nuolesta näytä filtrit
- 4) Korva-kohdasta valitse astutettavat uuhet
- 5) Kirjoita ryhmälle nimi ja paina tallennus. Ryhmä tallentuu kirjoittamallasi nimellä ohjelmaan
- 6) Pääset palaamaan ryhmään painamalla etusivut välilehdellä suodattimet kohdasta.

Aidan toiselta puolen – lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

Palstalle kootaan lammas- ja vuohiaiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

Koonnut **Terhi Torikka**

MAAILMAN VANHIN LAMMAS ELI 25-VUOTIAAKSI

25-vuotias lammas, jonka uskotaan olleen maailman vanhin, putosi kuolemaansa kallion jyrkänteeltä Skotlannin Ulko-Hebrideillä.

Twiggy-niminen blackface-uuhi oli juuri täyttämässä 26 vuotta. Lampaan omistaja *John Maciver* löysi Twiggyyn kuolleena kivien päältä. "Surullinen loppu. Se ei ollut iso lammas, mutta se sai viimeiset karitsansa kolme vuotta sitten ja silloinkin ne olivat kaksoiset", Maciver kertoi *Daily Mailille*.

Suomessa aiheesta uutisoi *Iltalehti*. Guinnessin ennätystenkirjassa vanhin lammas on Australiassa elänyt, 23-vuotiaana kuollut *Luckie*.

Maciver ei hakenut ennätystenkirjan tunnustusta Twiggylle. Walesissa on *Daily Mailin* mukaan elänyt 80-luvulla 28-vuotias lammas.

SPERMAVIENNISTÄ UUSI MAHDOLLISUUS RUOTSIN LAMMASALALLE

Ruotsista vietiin viime syksynä jäädytettyä gotlanninpässien spermaa Norjaan ja Yhdysvaltoihin.

Viennin arvellaan olevan yksi tapa parantaa elinkeinon kannattavuutta, sillä kiinnostusta ruotsalaiseen eläinainekseen tuntuu olevan runsaasti, kertoo viennistä vastannut eläinlääkäri *Anette Skoog*.

Ruotsin lammastalous on viime vuosina kasvanut, mutta kulutus on kasvanut nopeammin. Tämä on laskenut kotimaisuusasteen 30-40 prosentin välille, mutta markkinatilanne on nyt suotuisa alan kasvulle.

Faravelsforbundet.com

SUOMENLAMPAAN VILLA YKKÖSPALKINNOLLE AUSTRALIASSA

Suomenlampaan villa valittiin viime vuonna Australian lammas- ja villanäyttelyssä parhaaksi britti- ja muiden ei-merinorotujen sarjassa. Uutinen kerrotaan Australian suomenlammasyhdistyksen verkkosivuilla.

Lammas
& vuohi

PALVELUKORTTI

- ☐ **Uusi lehtitilaus** 69 €/vuosi
- ☐ **Lehtitilaus ja kannattajajäsenyys** 300 €/vuosi
- ☐ **Perhejäsenyys ilman lehtitilausta** 20 €/vuosi
- ☐ **Osoitteenmuutos**
- ☐ **Tilauksen peruutus**

Nimi _____

Osoite _____

Vanha osoite _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Suomen Lammasyhdistys

ProAgria Palvelukeskus

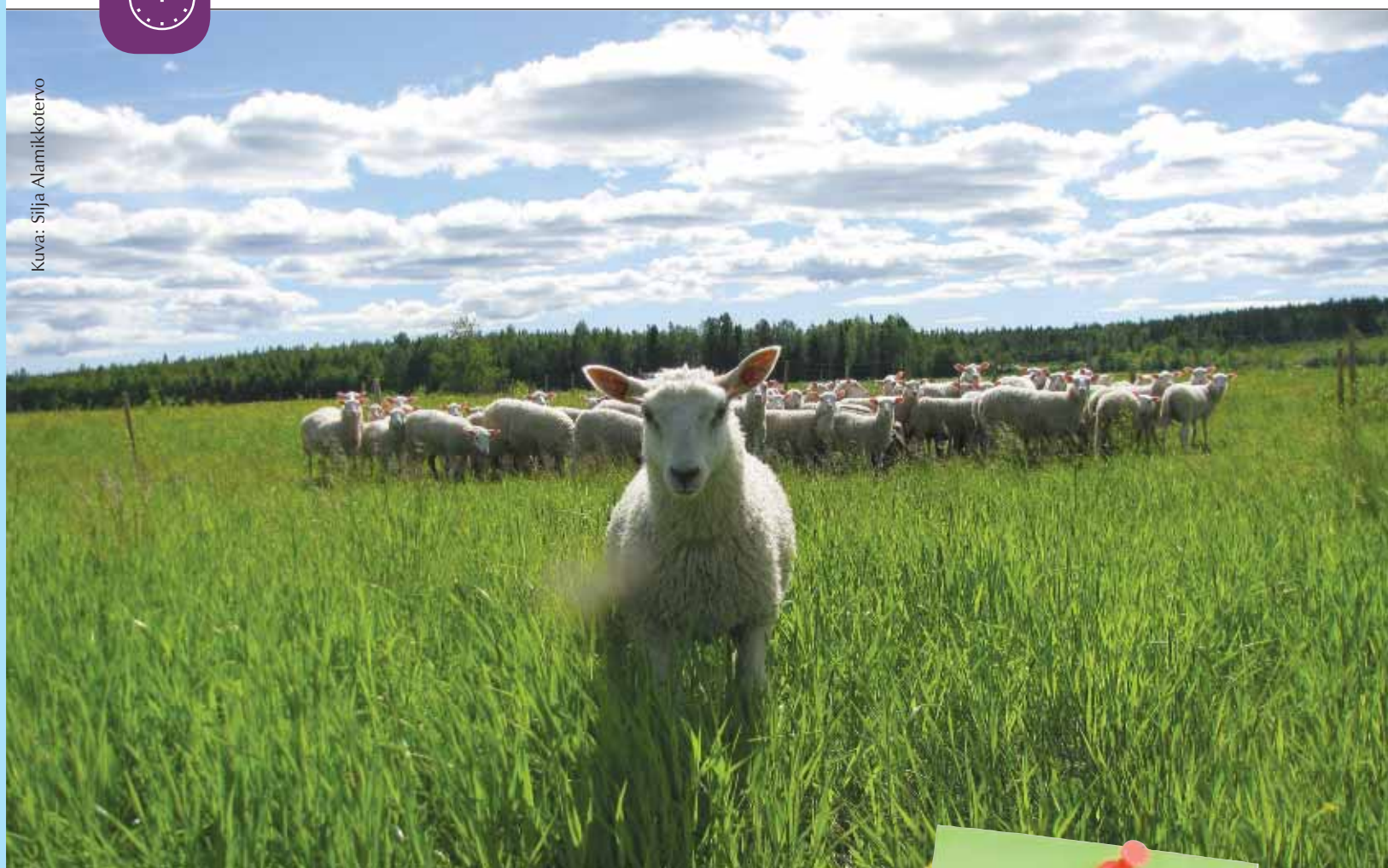
PL 251

01301 Vantaa

Päätoimittaja: Pia Parikka, puh. 020 747 2451, pia.parikka@proagria.fi
Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com
Vuohiasiat: Milla Alanco, puh. 040 706 0558
Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Iltaruskonkatu 1 C, 56800 Simpele
Ilmoitukset: Riikka Miikkulainen, puh. 040 673 4179, riikka.miikkulainen@proagria.fi

Sähköiset tilaukset:
pia.parikka@proagria.fi

Laidunkausi lähestyy - oletko valmis?

*Valitse tallauksen kestä-
vät ja satoiset kasvilajit.*

Tarkista talvituhot!

Laiduntaminen on luonnollinen, taloudellinen ja teknisesti helppo ruokintamuoto. Kun karitsointi tapahtuu maaliskuussa, karitsat pystyvät hyödyntämään laidunta itsenäisesti heti kesäkuussa. Laitumelle laskussa ei ole syytä viivytellä. Mitä ja miksi -muistilistat helpottavat laidunkauden sujuvuutta. Suunnittelu on aloitettava hyvissä ajoin, osin jo edellisenä kesänä.

Riitta Sormunen-Cristian
MTT, Kotieläinhoidon tutkimus

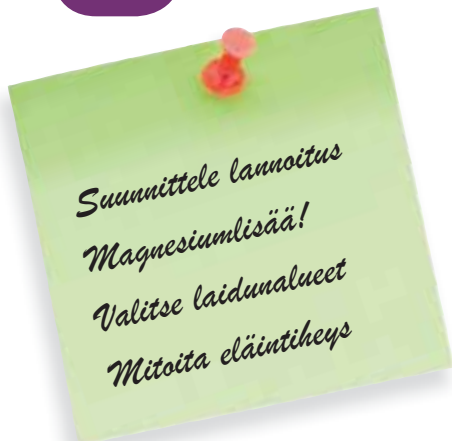
Tallauksen kestävyys, hyvä jälkikasvukyky

Lampaan tuotannon kannalta on tärkeää, että laidunkasvit ovat myös maittavia ja että laidunnurmet on uusittu riittävän usein. Viljeltyjen nurmilaitumien taloudellinen käyttöikä on käytännössä vain 3–4 vuotta. Haitalliset rikkakasvit valtaavat harmillisen nopeasti aukkoisen ja hoitamattoman laitumen. Vaikka hyöty- ja rikkakasvien rinnakkais- eloa toisaalta voidaankin pitää luonnon monimuotoisuutena, rikkojen esiintyminen huonontaa laidunrehun laatua. Rikkakasvien torjuntaan laitumella ei käytetä herbisidejä.

Talvituhojen tarkistaminen

Nurmien talvituhoja aiheuttavat talvituhosienet, pakkanen ja jääpolte sekä häiriöt kasvien valmistautumisessa talveen. Helpoin ja paras tapa turvata nurmen talvehtiminen on käyttää tilan olosuhteisiin ja käyttötarkoitukseen soveltuvia kasvilajeja. Timotei on yleiskestävyydeltään paras. Apilapitoiset nurmet tulee perustaa aina keväällä, jotta apilakasvusto ehtii vahvistua riittävästi ennen talvea. Talvituhojen suuruus saattaa olla merkittävin laidunkauden epäonnistumiseen vaikuttava tekijä.

KÄÄNNÄ

Lannoitus, valkoapilalle ei typpi-lannoitusta

Laidun lannoitetaan heti, kun kasvusto on aloittanut kasvun ja peltö kantaa. Lannoituksen suhteen laitumet poikkeavat muista nurmista ennen kaikkea siinä, että ravinteista osa palaa ulosteiden mukana pellolle. Lisäksi laidunnurmi korjataan nuorella kasvuasteella, jolloin se sisältää enemmän typpeä, kaliumia ja fosforia kuin myöhemmän kasvuasteen rehut. Nuoresta kasvuasteesta johtuen ruohon raakavalkuaispitoisuus voi hetkittäin olla haitallisen korkea. Haitta näkyy muun muassa karitsoiden "löysänä vatsana". Kun liukoista kaliumia on kasvien saatavilla, korkea typpilannoitus johtaa runsaaseen kaliuminottoon ja ruohon ravitsemuksellinen laatu heikkenee.

Kun lammaslaidun sisältää valkoapilaa, on $K/(Ca+Mg)$ -moolisuhte alempi kuin lannoitetun heinäkasvilaitumen ja täten siis myös parempi eläimelle.

Siirtoruokinta, magnesiumlisä

Laidunruohon alhainen magnesium- ja korkea kaliumpitoisuus yhteisvaikuttavat siihen, että eläin voi sairastua laidunhalvaukseen eli laiduntetaniaan laidunnuksen ensimmäisinä päivinä ja viikkoina. Halvauksen estämiseksi laiduntaminen aloitetaan varovasti ja siirtoruokintana eläimille annetaan kuivaa heinää. Myös magnesiumin antoa tehostetaan 2-4 viikkoa ennen laitumelle laskua.

Karitoille ja imettäville uuhille parhaat laidunalueet

Laidunkauden alkaessa laidunnettavat ryhmät ovat vieroitettuja karitsoita, joutilaita uuhia ja pässejä. Näiden lisäksi omina ryhmään voidaan pitää vieroittamattomia karitsoita uuhien kanssa ja tiineitä, syksyllä poikivia uuhia.

Sopiva eläintiheys

Yleensä laidun mitoitetaan vuosien kokemuksen perusteella hyvin. Eläinmäärän on oltava oikeassa suhteessa laidunalaan ja laitumen tuottoon. Laitumen riittävyttä seurataan tarkkailemalla eläinten kasvua. Liian suuri eläintiheys näkyy alentuneena kasvu-

na ja terveysongelmina. Laitumen tuotosta riippuen suositeltava uuhimäärä (+2,5 karitsaa /uuhi) hehtaaria kohden vaihtelee yhdestä kymmeneen. Metsälaitumilla suositus on noin yksi, viljellyillä laitumilla 10.

Aidat, lohkosyöttö, kaistasyöttö

Naapurisovun säilyttämiseksi tarkistetaan laidunalueita ympäröivien aitojen lampaiden pitävyys. Mikäli tilalla käytetään sähköaitaa, eläimet on siihen ensin totutettava. Kaistasyötön hyödyntämisaste on

ESA ANTAS

Keritsemiskoneiden huolto
 Terien teroitus
 Puh. (05) 366 4329
 gsm 040-524 9629
 Lyötiläntie 449
 47540 LYÖTILÄ

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkaus
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
 Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
 Puh. (02) 554 6273. Faksi (02) 554 6290.
 lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

REHU-ÄSSÄ OY

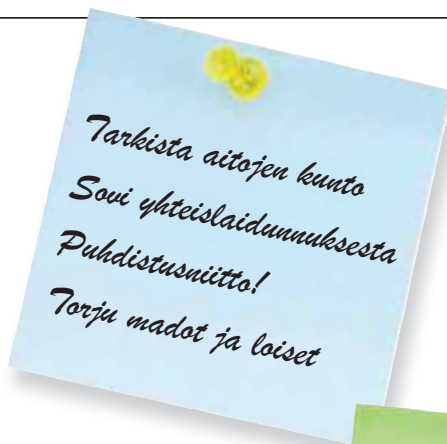
- **LAMMASKIVENNÄISIÄ**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.
- **NUOLUKIVET**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@qnet.fi

suuri verrattuna jatkuvaan laidunnukseen tai lohkosyöttöön.

Hyödynnä yhteislaidunnus

Tietyissä olosuhteissa yhteislaiduntaminen toisen eläinlajin kanssa parantaa laitumen hyväksikäyttöä ja karitsoiden kasvua.

Puhdistusniitto

Mikäli laiduntaminen on aloitettu liian myöhään ja mikäli eläintiheys ei ole sopiva,

osa laidunalueesta vanhenee ja korsiintuu. Puhdistusniitto tehdään tarpeen mukaan jo ennen kesälannoituksia.

Loistorjunta

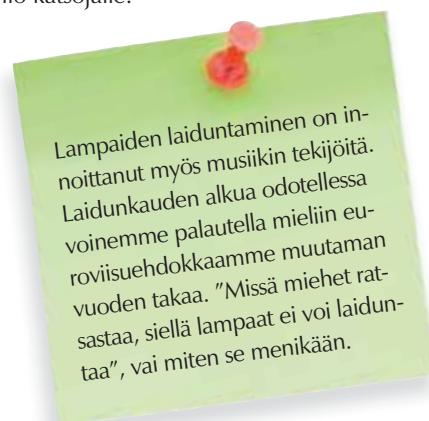
Uuhissa talvehtineet madot heräävät keväällä uuhien hormonimuutosten ja valon lisääntymisen myötä. Uuhet on syytä madoittaa noin viikon kuluttua karitsoimisesta, mutta viimeistään kolme päivää ennen laitumelle laskua. Mikäli uuhia ei madoiteta, munat joutuvat laitumelle ulosteiden mukana, kehittyvät toukiksi ja tarttuvat ruohon mukana uuteen eläimeen. Karitsat laidunnetaan puhtailla laitumilla. Mikäli karitsat saavat laitumelle laidunkauden alussa sisäruokintakauden rehuja, ne antavat suojaa myös loistartuntaa vastaan. Jos laidun on ollut lampaiden käytössä edellisenä kesänä, karitsat madoitetaan noin 3-4 viikon kuluttua laitumelle laskusta. Varmuuden vuoksi lääkitystä tulee kuitenkin välttää. Matolääkkeille vastustuskykyisten loiskantojen ennaltaehkäisemiseksi loistorjunnan tulisi aina perustua sontanäytteistä teetetyn loisanalyysin tuloksiin.

Kivennäiset, vesi, lisärehut

Laitumella pidetään aina tarjolla kivennäistä, suolaa ja puhdasta vettä. Laidunruohon riittävyyden kannalta ongelma-aikaa voi pahimmassa tapauksessa olla koko kesä. Ruohon kasvun hidastuminen keskikesällä koskettaa erityisesti teuraaksi kasvatettavia karitsoita. Lisärehuksi sopivat hyvin esimerkiksi nopeakasvuiset yksivuotiset nurmipalokasvit, jotka ovat satoisia ja hyvin sulavia.

Metsälaidun, ympäristö, "ruohonleikkuu"

Vähemmän rehua tarjoavat metsälaitumet soveltuvat suomenlampaille liharotulampaista paremmin. Laiduntaminen luonnonniityillä ja kedoilla lisää luonnon monimuotoisuutta. Laidunnettu ympäristö on ilo katsojalle.

Tarjolle kivennäistä,
suolaa ja vettä
Metsälaidunnus käyttöön

Kuva: Sarita Mikkonen

NOITTAAN TILA

Myytävänä eri-ikäisiä Kainuunharmaksia

- UÄ-mitatut karitsat
- M3-status ja scrapie-valvonta
- 7 sukulinjaa
- luomutila

Helinä Leppänen
Noittaantie 200
82675 Niirala
TOHMAJÄRVI
050-5944050
helina.leppanen@luukku.com
www.noittaantila.com

Paalissa käärintää odottaa 700 kiloa tasapainoista nurmiseosta.

Viljelijän valitsemaa laatua säilörehunurmiin ja laitumiin

Kuva: Anu Ellä

Kun nurmikasvustossa kävellessä tulee hiki, kasvuston tiheystilanne on hyvä. Pellon perusasiat kuten pH ja vesitalous ovat kunnossa, valitut kasvilajit päässeet oikeuksiinsa ja kylvötapa valittu ja toteutettu huolella.

Anu Ellä

Nurmiasiantuntija, ProAgria Satakunta

Täystiheä kasvusto varmistaa suuren sadon, jolla tasataan säilörehun tuotantokustannukset järkeviksi. Kuitenkin vain laadukkaalla sadolla on arvoa. Laadukas nurmirehu mahdollistaa tasapainoisen ruokinnan ja kohtuulliset kustannukset niin laitumella kuin säilörehussakin.

Nurmen perustaminen on onnistunut, jos se saadaan kertakylvöllä täystiheäksi kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi. Tämän jälkeen voidaan täydentää kasvustoa niillä kasveilla, jotka ovat alkaneet vähentyä. Helpoimmin kasvustosta karkaajat ovat englanninraiheinä, timotei ja apilat.

Natoja taas tarvitsee harvoin täydentää. Perustamisseos voidaan yhtä hyvin kylvää ilman suojaviljaa, seoskasvustossa vihantana tai puitavan suojaviljan alla. Pääasia on, että kylvö tähtää ensisijaisesti tiheän nurmen perustamiseen eivätkä esimerkiksi olkikasat tai epätasainen kylvöjälki jätä tilaa rikkakasveille.

Myös täydennyskylvölle on olemassa lukuisia hyviä ja toisaalta myös useita epävarmoja vaihtoehtoja. Täydennyksen onnistumisen kannalta oleellista on saada siemen itämään olemassa olevan kasvimassan seassa. Se onnistuu säistä ja maista riippuen hyvin aikaisin keväällä, kevätsadon jälkeen tai syksyllä, kun maassa on kosteutta ja valitulla koneella saadaan siemenelle maakosketus.

Täystiheydellä määrää ja laatua

Seos luo pohjan hyvälle nurmituotannolle ja sen valinnassa onkin pidettävä kirkkaana mielessä tavoitteet tulevalle sadolle. Laitumella eläin valitsee parhaat palat, jolloin jokaisen kasvin maittavuus korostuu, kun taas säilörehuseoksessa maistuu koko-

naisrehun koostumus. Yksipuolisessa seoksessa kasvit asettuvat vain tiettyihin kasvukerroksiin. Kasvustoon voi itse valita nurmea, rikkakasveja tai aukkoja. Kun seokseen valitaan useita erilaisia nurmikasveja, niiden erilainen kasvutapa tekee kasvustosta tiheän joka kohdasta. Näin täystiheys saavutetaan koko tulevan rehumassan alueelta.

Syväjuuriset kasvit kuten ruokolata, apilat ja sinimailanen toimivat lierojen kavereina maan muokkaajina ja ilmastajina, jolloin myös ravinteiden ja veden otto on mahdollisimman tehokasta eri maakerroksissa. Timotei, nurminata ja raiheinät ovat selvästi matalajuurisempia. Monipuolinen usean lajin seos ei hätkähdä kuivista eikä märistä kesistä, vaan kesän säiden ykköslajit varmistavat aina vähintään kohtuullisen sadon.

Timoteilla on väliä

Timotei on edelleen seoksen peruskasvi Suomen kasvuoloissa, sillä se talvehtii hyvin ja maittaa hyvin märehtijöille. Timoteita on kasvustoissa tyypillisesti paljon alkukesästä, kun

taas jälkisadoissa natojen osuus lisääntyy. Timotein lajikevalinnassa kannattaa olla tarkkana ja tutustua lajikkeiden ominaisuuksiin. Lajikkeiden satoisuuden, sulavuuden, valkuaispitoisuuden, talvenkestävyyden ja maittavuuden suhteen joudutaan seoksessa tekemään toki kompromisseja, mutta timoteilajike kannattaa valita erityisellä huolella.

Kun eteläisen tyyppin satoisa timoteilajikkeeseen Grindstadin sulavuus on kevätsadossa laskenut D-arvoon 660 g/kg ka, voivat yhtä lailla satoiset lajikkeet kuten Nuutti tai Tuure olla vierisellä pellolla samaan aikaan korjattuna edelleen D-arvon 700 g/kg ka tienoilla. Vastaavasti myös pohjoisen tyyppin Iki-timotei säilyttää hyvin sulavuuden, mutta sillä ei ole kasvutyyppinsä puolesta edes tavoitteenakaan tuottaa määrällisesti suurta jälkisatoa. Jos säilörehusatoa korjataan kolme kertaa kasvukauden aikana, halutaan jälkisatoihin vahva vastus esimerkiksi voimakaskasvuiselle ruokonadalle ja voidaan varmistua aikaisen korjuun toteutumisesta, on Grindstad tällöin erittäin hyvä valinta. Samoin tiheään syötettävällä laitumella eteläisen tyyppin timoteit soveltuvat hyvin.

Timotein valinnassa oleellista onkin tutustua kunnolla valitun lajikkeeseen luontaiseen kasvutapaan ja kasvurytmiin ja miettiä, tuottaako juuri se lajike halutun laadun ja määrän niin kevät- kuin jälkisadoissakin. Koska lajikkeeseen voi valita itse, tehdään todennäköinen D-arvovalintakin siis jo kauan ennen kesää.

Eri lajit tiiviisti rinnakkain

Korjuurytmiin sopivan timotein rinnalle valitaan monipuolinen lajiseos. Ruokonata ja nurminata yhdessä mahdollistavat satoisuuden ja sulavuuden hyvin. Ruokonata kasvattaa nurminataa mahtavamman juuriston ja turvaa sadontuoton kuivina ja kuuminkin kesinä. Yksin timotein rinnalla voi ruokonata kuitenkin tupastua ja ottaa liikaakin valtaa loppukesällä ja heikentää isoina pitoisuuksina jälkisatojen sulavuutta. Nurminata pysyy hyvälaatuisena jälkisadoissakin, mutta on kasvutavaltaan ruokonataa vaatimattomampi.

Täystiheys ja laatu säilytetään täydentämällä ajoissa sitä mitä kasvustosta puuttuu

Kuva: Anu Ellä

Laitumella ruokonata ei kuulu syöjien ykkösherkkuihin, vaikka nurmi saadaankin nautittua nuorena. Apilat ovat märehitijöiden makuun ja vähentävät oleellisesti lannoituskustannuksia typensidontansa ansiosta. Parhaita ominaisuuksiltaan myös laidunkäyttöön ovat alsikeapila ja valkoapila. Valkoapilan uudet voimakaskasvuiset ja rönsyävät lajikkeet ovat hyvä lisä seokseen, sillä ne kestävät tallausta ja sopivat pitempäänkin kiertoa niin säilörehuun kuin laitumillekin. Englanninraiheinä kasvaa vankasti loppukesästä ja soveltuu hyvin täydennettäviin nurmiin ja laitumiin. Laitumelle sopivat hyvin seokseen myös mm. niittyurmikka sekä typensitojakasvit keltamaite ja vuohenherne.

Seoksen suunnitteluun käytetyt tunnit ja eurot maksavat itsensä moninkertaisesti takaisin, kun saadaan monta vuotta halutunlaatuinen ja suuri sato. On vähemmän kallista käyttää aikaa suunnitteluun talvella ja nurmiseoksen itse sekoittamiseen perustamisvaiheessa verrattuna heikkolaa-tuisen ja niukkasvuisen kasvuston kanssa toimimiseen tulevilla kasvukausilla ja niitä seuraavina talvina.

Valinnat ovat omissa käsissä

Kun seos on valittu huolellisesti ja lajien kasvuominaisuudet tunnetaan, voidaan satotason ohella oikea korjuuaika ja D-arvon lisäksi rehun valkuaispitoisuus ja kuitu päättää pitkälti itse. Omissa käsissä on myös säilönnällinen laatu, joka muodostuu rehunteon sujuvuuden, esikuivatuksen ja oikean säilöntäaineen valinnan kautta. Hyvän säilörehutuotannon ketju jatkuu siilolla tai pyöröpaaleissa hapettomuuden saavuttamisena ja ylläpitämisinä.

Vain analysoitua rehua voidaan hyödyntää kunnolla. Suunnittelun tueksi kannattaa tarkkailla aktiivisesti valitun ruokinnan vaikutuksia eläimissä ja palata pohdinnoissa heti myös pellolle, mikäli ongelmia ilmenee. Nurmituotannon onnistumisen mittareina ja tukena ovat käytännön havaintojen ohella säilörehuanalyytit. ProAgrian asiantuntijoiden kanssa voi syventyä nurmituotannon mielenkiintoisiin kysymyksiin edelleen laajemminkin.

Muokkaamme lammasta, vuohta, tarhattuja turkiseläinnaahkoja ja riistaa. **Nopea toimitus.**

Ostamme pienriistanahkoja.

Panfur 2000 Oy

Noksonkuja 9, 61310 Panttila, Puh. 06 450 0600
panfur2000@panfur2000.fi, www.panfur2000.fi

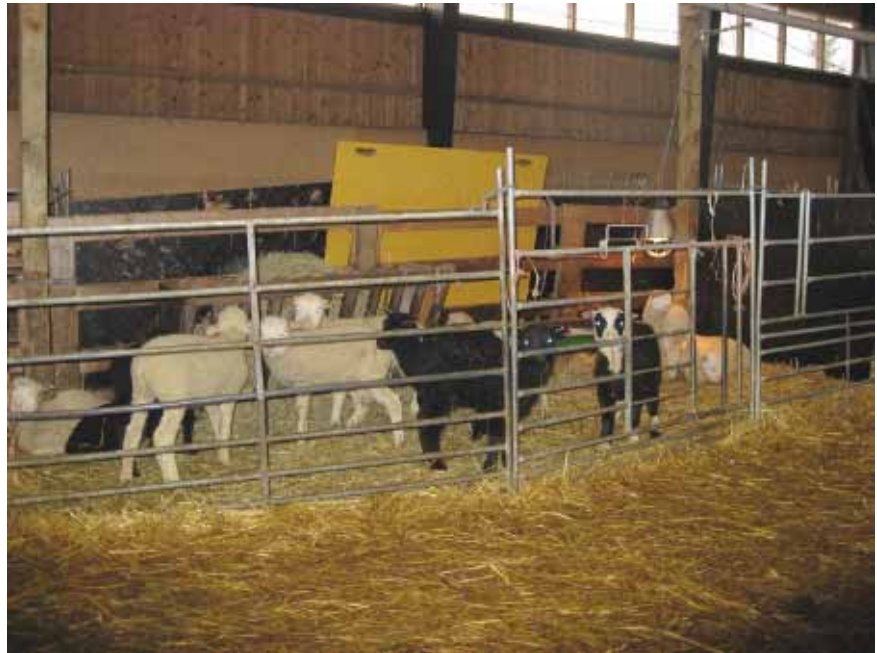

Aitausasiat kuntoon laidunkautta varten

Laiduntamisesta hyöttyy koko lammasketju. Se koetaan kannattavaksi, sillä se vähentää kesällä työmäärää. Lisäksi laiduntamisesta on etua lampaiden terveydelle ja hyvinvoinnille sekä lihantuotannon imagolle.

Teksti: Marketta Sarja
lammassuunnittelija ProAgria Oulu

Laidunrehu on usein myös edullista rehua, sillä korjuukalustona toimii lammas, jolloin korjuu- ja siirtotyö lampolassa vähenee. Suuri tilakoko, tuotannon laajentaminen tai kovat tavoitteet eivät estä laiduntamista. Sen toteuttaminen on vain otettava toiminnassa ja laajennussuunnitelmissa huomioon. On valittava tilalle sopiva laidunnusmuoto. Laitumelle voi laittaa vain osan tilan lampaista tai tietyt eläinryhmät. Laiduntaa voi myös osa-aikaisesti. Laiduntamisen onnistumiseen vaikuttavat asiat ovat usein sellaisia, joita tilalla tehdään muutenkin, kun toteutetaan ja suunnitellaan viljely- ja ruokintatoimenpiteitä. Näitä ovat muun muassa hyvin kasvava nurmi, ajoissa aloitettu laidunnus, oikea pinta-alan

Metalliaidat ovat käteviä muun muassa karitsointiaikaan.

Kuva: Milla Alanco

mitoitus, täydennysruokinta ja sujuvan eläinliikenteen mahdollistavat kunnolliset aitaukset ja kulkuväylät.

Käsittely ja siirrot porteilla

Tavoitteeksi lampaiden siirrossa voi asettaa sen, että lampaat liikkuvat yhtenäisenä ryhmänä rauhallisesti kävellen. Lammas oppii joko hyvään tai huonoon liikkumiseen. Laidunsiirrossa ihminen määrittelee suunnan ja vauhdin. Hyvässä liikkeessä lauma liikkuu rauhallisesti ja on hyvin hallittavissa. Huonossa liikkeessä lampaat liikkuvat kovalla vauhdilla ja rynnistävänä joukkona.

Aidoilla ja porteilla on tärkeä sija laidunjärjestelmässä. Porttien paras paikka on laitumen nurkissa tai kulmauksissa, jolloin lauma voidaan johdattaa portille aidansivua pitkin. Keskellä aita-olevasta portista on lampaita vaikea ajaa läpi ja tarvitaan paljon väliaikaisia apuvälineitä ja miehitystä lampaiden ohjailuun. Aitalinjat ja porttien paikat on syytä pitää samantyyppisinä vuodesta toiseen. Lampaat muistavat aitojen paikat tarkasti. Vanhemmat lampaat johdattavat

muuta laumaa tuttuja reittejä pitkin.

Tehdasvalmisteiset metalliset karja- ja lammassuunnittelijat ovat todella hyviä ja kestäviä. Ne ovat keveitä ja helppoja lukita toisiinsa; siirtoaidoiksi, porteiksi, kokoomatarhoiksi ja niistä saa koottua myös karitsointikarsinoita. Näitä tosi keveitä aitaelementtejä lampaille pikalukituksella on kokoa 1,2–2 metriin, hinnat pyörivät 64–76 eurossa. Vastaavasti naudoille tarkoitettut vahvat 3 metrin 1,55 metriä korkeat, painoltaan 48 kg aitaelementit maksavat yli 150 euroa.

Verkkoaidat ja puupaalut

Verkkoaitoja ja puupaaluja kannattaa suosia pihojen ja lampolan ympäristössä. Varsinkin jos ympäristö on ahdas, maantie ja naapurit ovat lähettävillä ja pitää voida luottaa aitaan. Verkkoaita on varma jos se on hyvin pystytetty, tarpeeksi korkea ja vahvoilla paaluilla. Aloittelijan kannattaakin pitää varastossa työkalupaketti; saha, kirves, vasara, hohtimet, rautakanki, leka ja sääskiöljy. Rahaa näihin kuluu yhteensä noin 100 euroa.

KOTIMAISET LAATULAMMASAIDAT!

Olemme heinäkuulla Okra-näyttelyssä! Soita Ennakkotilauksesi, niin saat tarvitsemasi tuotteet Okrasta mukaasi!

- ❖ Pyöröpaalihäkit
- ❖ Karitsaportit
- ❖ Hoitoportit
- ❖ Lisäkaarilla katokset
- ❖ Lämmitettävät juomakupit
- ❖ Tuotepohjamme kehittyä, tiedustele uutuuksia!
- ❖ Myös tilaajan erikoismitoilla tehdyt tuotteet

Katso esittelyvideo: www.youtube.com/hakusanalla lammastarvikkeet

Reino & Raija Louko
050 521 0082
www.retronik.com

Moottorisahalla puupaaluja voi itse tehdä nuoresta kuusesta, käsi-varren paksuisesta, paalun pituus on verkon mukaan 150–180 senttiä. Teroitetun kuusitolpan kärjet voi hiillostaa, niin lahoaminen hidastuu. Kuusitolpatkin kuitenkin lahoavat muutamassa vuodessa, niinpä verkkoaidan paalujen uusiminen teettää vuosittain työtä. Aspilla kiinnitetty verkko on työläämpi irrottava vaihdettavasta paalusta kuin naulalla kiinnitetty verkko.

Työn helpottamiseksi ja työvoimapulassa lampurin kannattaakin kysellä tehdasvalmisteisia sorvattuja painekyllästettyjä aitalolppia, toinen pää teroitettuna. Niitä myydään paketeissa lavoittain. Niistä löytyy jokaiselle valinnanvara läpimitassa 5–10 senttiä ja pituudessa 1,5–3 metriä. Paksummat tolpat kestävät reilusti yli 10 vuotta, mutta ohuimmat 5 sentin tolpat katkeavat oksan kohdalta ja saattavat nasahtaa poikki kun lekalla lyödään. Syksyisin useilla tolppatehtailla on tarjousmyyntiä. Nyt esimerkiksi lavallinen 60 x 1 500 milliiä, sis. 119 kpl, maksaa 316 euroa ja 70 x 2 000, sis. 60 kpl, maksaa 237 euroa. Hinnat sisältävät arvonlisäveron, toimitusmaksu on 49 euroa ja rahtia lisäksi. Tolpat kiinnitetään maahan noin 30 sentin syvyydelle 3–4 metrin välein 5–10 kilon painoisella lekalla tai aitamoukarilla.

Verkkoja löytyy markkinoilta suuri valikoima, yleisin on lammasverkko 100 metrin rulla jossa korkeutta on 90–110 senttiä, hinnat noin 80–120 euroa. Pohjois-suomessa on käytössä poroverkkoja, ne ovat vahvoja ja edullisia. Muovitetut puutarhaverkot käyvät hätätilanteessa, mutta ovat veltoja ja kestävyydeltään heikkoja.

Lammasverkko kiinnitetään aidan sisäpuolelle, jolloin lampaat eivät puske sitä irti, kulmissa verkko kiinnitetään ulkopuolelle ja kulmapaalut tuetaan vinopaaluilla. Verkon pienempi silmäkoko asetetaan alapuolelle, siten pikkukaritsat eivät tunge aidasta pois. Verkon alareuna saa olla maahan asti, muuten koirat ja lampaat raahautuvat alitse. Kiltit lampaat pysyvät hyvin verkossa, mutta jos lammas on oppinut pahantapai-

Jokakeväinen työ on tarkistaa aita, korjata kaatuneet roudan nostamat paalut ja löystyneet verkot sekä langat.

Kuva: Pia Parikka

seksi, se tulee yli kiusallaankin. Aiturilampaille kannattaa verkon päälle vetää kunnon sähköaita. Jokakeväinen työ on tarkistaa verkkoaita, korjata kaatuneet roudan nostamat paalut ja löystyneet verkot.

Sähköinen aitojen kuningas

Sähköaita on aitojen kuningas. Se sopii erittäin hyvin laajoille laitumille ja laidunlohkoille. Se on helppo ja kevyt järjestelmä, ja edullinen. Lampaat on totutettava siihen. Parhaiten ne oppivat sähköaidan niksit niille varhain keväällä tehtävällä totutuslangalla. Johonkin suljetun ja tiiviimän aidan tai tilan sisään vedetään reunoille sähkölanka johon laitetaan virta, niin siinä saavat opetella iskuja ottamaan, eivätkä pääse karkaa-

maan. Kerran sähköaitaan oppineet muistavat sen ikänsä ja opettavat nuoremmat.

Puisia paaluja saa valmiina kylälästettynä tai niitä voi tehdä kuusesta, puupaaluihin on ostettava nupit tai eristimet. 20 kappaleen pakkaus maksaa 10–20 euroa. Helpoin ja nopein sähköaidan teko tapahtuu kun ostetaan maatalouskaupasta lasikuitu- tai muovipaaluja hintaan noin 2,50–3,50 euroa kappale. Valmispaalut ovat keveitä kuljettaa ja ne on helppo polkaista kengän pohjalla maahan ja siirtää. Varsinainen sähköaita on hyvä olla koko kesän aina lohkoissa samoissa paikoissa, niin lampaiden siirtotyöt käyvät kätevästi. Sähkölankoja on valittavissa

KÄÄNNÄ

ESIMERKKI: 100 METRIÄ AITAA

- valmislammasverkkosähköaita 2 x 139 €, yhteensä 278 €
- 6 cm puutolpat 3 m välein 33 kpl 2,65 € / kpl = 87,45 € + 100 m aita-verkkoa 120 €, yhteensä 207,45 €
- lasikuitutolpat 6 m välein 16 kpl 3,40 € / kpl = 54,40 € + 300 m norm. galvanoitua aitalankaa 30 €, yhteensä 84,40 €
- lasikuitutolpat 6 m välein 16 kpl 3,40 € / kpl = 54,40 € + 300 m 2 cm aitanauhaa 28 €, yhteensä 82 €

NAHKAJALOSTAMO M. SALONEN KY

- * Muokkaamme kaikenlaisia turkisnahkoja
- * Lampaan- ja naudantaljojen ym. turkisten myynti

Röppääntie 3, 50670 Mikkeli
puh. 010 387 3090

www.taljatukku.fi

nahkajalostamo_salonen@hotmail.com

PÖTTINGER JÄRKIVALINNAT

- **NOVADISC**-lautasniittokoneet
- **NOVACAT**-lautasniittokoneet keskiripustuksella
- **NOVACAT T** -hinattavat niittomurskaimet
- **NOVACAT X8** - monipuoliset yhdistelmäkonet
- **NOVACAT V10** - suurin nostolaiteniittokone
- **EUROTOP**-karhottimet
- **HIT**-pöyhimet
- **PÖTTINGER**-noukinvaunut

SCHÄFFER-KUORMAAJAT

Yli 40 mallin valikoima runko-ohjattuja pien-, pyörä- ja teleskooppikuormaajia, teholuokat 20 - 209 hv

Schaffer 2028

Kubota 26 hv
Paino 1750 kg
Korkeus 209 cm
Nostokork. 280 cm
Nostovoima 1500 kg

Hinta turvakatoksella

25.595,- alv. 0 %

Lisätiedot ja tarjoukset:
puh. 040 825 8230 Sebastian Kraus
www.konefarmi.fi

KONEFARMI

JATKUU EDELLISELTÄ SIVULTA

paljon. DeLavalilla esitteessä oli vuonna 2012–2013: Aitalankaa kelassa on 200–300 metriä, hinta vaihtelee 10,50–35 euron välillä. Aitanauhaa kelassa on 200–300 metriä, hinta vaihtelee 15–49 euron välillä. 300 metriä aita-kohtaa maksaa 39,50–74 euroa. Valmisteen paksuus vaikutti eniten hintaan.

Lampaiden valmis sähköverkkoaita paaluineen; pituus 50 metriä, korkeus 90 senttiä, hinta 139 euroa. 85 sentin korkeudella hinta oli 132 euroa. Aidoissa langat ja nauhat ovat käytössä ja vanhemmuuttaan hieman epävarmempia kuin metalliset alumiini- ja teräslangat. Langan ja nauhan virranjohtokyky vioittuu helposti langan venyessä tai katketessa, myös aika ja ilmasto syövät niitä. Metallilanka pysyy aina iskussa, 400 metrin kela maksaa 30 euroa, 1 000 metrin kela 115 euroa. Virran voimakkuuden voi tarkistaa muullakin kuin ruohonkorrella, aitatestereitä löytyy hintaan 19–131 euroa. Varoituskilpiä pitää laittaa teidenvarsiaidoille, nykypaimenpojilla on niin ankara isku että heikompa jo huimaa. Neljän kappaleen varoituskilpipaketin saa 8,20 eurolla. Maa- ja seinäkaapelia 25 metriä saa 19,90 eurolla. Veräjäkahvoja löytyy hintaan 15,50–174 euroa, halvimman saa vanhasta nännikumista. Lisäksi tarvitaan joukko liitäntäkaapeleita, maadoitussauva 9,90 euroa. Laiskalle tai trendikkäälle miehelle löytyy kauko-ohjain aitauskella, jolla saa kaukaa kytkeä paimenpojan pois päältä eikä tarvitse kävellä, hinta on 3 498 euroa.

Väsymätön paimen

Paimenpoika. Sähköverkkopaimenia saa pienempinä ja heikompina 2,2 W–6 W sähkökulutuksella hintaan 109–239 euroa. Lanka pysyy iskussa 30–60 kilometriä ja märällä kelillä 0,8–2 kilometriä. Näiltä joutuu niittämään pois aluskasvillisuuden. Voimakkaampia 9 W–35 W, uusilla normeilla varustettuna ja aluskasvillisuutta tuhoavana paimenia löytyy hintaan 396–650 €. Nämä pitää lankaa hyvässä iskussa 80–320 kilometriä ja märällä kelillä 3–25 kilometriä. Akkupaimenia on saatavissa hintaan 189–385 euroa. Niillä riittää iskuja 30–80 kilometrin aitaan ja vaikeissa olosuhteissa 2–8 kilometriä. Aurinkopaneeleita on saatavilla akkupaimeneen hintaan 133–479 euroa, nämä jatkavat akkujen kesto-aikaa. Ladattavat paimenakut maksavat 67–138 euroa ja paimenparistot 33–54 euroa. Paimenpoika-aita ei anna iskuja jos langat ovat maassa tai märkä ruoho ja pensaat makaavat niitä vasten. Kannattaa kiertää aita ja leikata pitkä heinä langan alta.

Sähköaita on huomattavasti helpompi, nopeampi, keveämpi ja jopa halvempi aitaratkaisu kuin verkkoaita. Jopa puolen kilometrin sähköaidalla tie- naa parhaan paimenpojan kuin että alkaa verkkoja vetää. Aitauskysymys on silti kuitenkin aina tila- ja olosuhdekohtainen ratkaisu.

Kokemuksia ja kommelluksia laidunkaudelta

Kun aloitimme lampureina muutama vuosi sitten, saimme arvokkaita vinkkejä kokeneemmilta lampureilta. Olemme niistä kiitollisia, ja siksi vuorostamme jaamme kokemuksiamme muille. Tässä ideoita liittyen laidunkauteen.

Seppälät

Latovainion Lammas

Lampaiden kuljetusta varten teetimme ison kuorma-auton renkaiden päälle rakennetun peräkärryn runkoon 2 x 4 -tuuman puutavarasta rutiläpohjan ja laidoiksi laitoimme Retronikin aidat, jotka tarvittaessa voidaan irrottaa kärrystä. Laskusilta työnnetään vaunun alle kuljetuksen ajaksi ja muutama irtoaita kulkee perävaunuun kiinnitettynä mukana. Lastaamista helpottaa, kun vaunussa on väliaitoja, joiden avulla eläimet voidaan osastoida. Väliaidat myös mahdollistavat kuorman tiivistämisen ja hallitun tyhjennyksen.

Autonperävaunussa on Retronikin aidoista lisäaidat. Ihmeen usein sillekin löytyy käyttöä, vaikkei siihen

kovin monta lammasta sovikaan. Perälaita on samalla laskusilta. Lampaat ilmeisesti menevät mieluummin vaunuun, josta ne voivat nähdä aitojen läpi.

Karkuteillä olevia yksittäisiä lampaita olemme etsineet "lammashälytysajoneuvon" avulla. Silloin perävaunussa on vain yksi uuhi, joka tietenkin määkii koko ajan, kun on joutunut yksin eroon laumasta. Tällä

sitten ajelemme pitkin kyläteitä siellä missä karkuri on viimeksi nähty. Eipä aikaakaan, kun karkulainen juoksee hälytysajoneuvon luokse. Toimii ainakin vierotettujen karitsoiden etsinnässä.

Siirto lohkolta toiselle onnistuu nopeimmin, jos lohkot ovat niin lähellä toisiaan, että lampaat voivat kävellä välimatkan ilman pelkoa, että joku

KÄÄNNÄ

ajaa autolla niiden sekaan. Lisäksi siirrämme lampaita myös perävau-
nulla. Lastaaminen käy kätevimmin,
kun irtoaidoista tekee häkin lampai-
den käyttämälle reitille. Esimerkiksi
kulkureitille osuva tie tai portti on
sopiva. Tähän kapeikkoon tehdään
koko leveydeltä häkki, johon lam-
paat ajetaan houkuttelevaa viljaäm-
pää edellä vieden ja paimenkoiralla
takaa varmistaen. Vasta kun kaikki
ovat häkissä, kannattaa aloittaa las-
taus. Vaunun väliaitojen avulla saa-
daan varmistettua, etteivät kärryyn jo
nousseet yksilöt tule takaisin.

Siirtoon liittyvät aitaukset ja sys-
teemit kannattaa suunnitella sellai-
siksi, että kaikki lampaat saadaan
kerralla häkkiin. Nimittäin, jos joku
jää ulkopuolelle, niin se on aina se
porukan arin ja hulluin eläin. On jäl-
jellä olevan työ määrän kannalta mel-
kein se ja sama, onko saanut häkkiin
99 eläintä vai ei yhtään, jos yksi jäi

kuitenkin vielä laitumelle.

Paimenkoira on aina mukana lam-
paiden siirroissa, vaikka varsinainen
koiraharrastaminen on jäänyt mini-
miin. Koiramme Ellie tuntee kyllä
koko joukon käskyjä, mutta jotenkin
emme ole saaneet sen intoa täysin
hallittua muuten kuin pitämällä koi-
ra hihnassa tai liinassa. Näinkin koi-
rasta on apua, vaikka emme saakaan
täyttä hyötyä.

Sähköaidassamme on kaksi lan-
kaa. Tämä riittää uuhille ja karitsoil-
lekin, niin kauan kuin ne ovat uu-
hien mukana. Vieroituksen jälkeen
alkavat ongelmat. Erityisesti vieroi-
tetut pääsakaritsat ovat haasteellisia.
Viime kesänä ne karkailujensa ohessa
käväisivät naapurin säilörehuauman
päällä ja toisen naapurin pihassa oli-
vat hyppineet hiekkakasan päältä
auton konepellille. Tulevana kesä-
nä taitaa käydä niin, että vieroituk-
sen jälkeen pääsakaritsat ovat sisällä
jo naapurisovun säilyttämisen takia.

Aidanaluksia olemme niittäneet

raivaussahalla, jossa on kolmionmuo-
toinen niittopää, mutta emme ihan
ole pysyneet niittämässä nurmen
kasvun tahdissa.

Autossa kannattaa aina pitää mu-
kana muistivihkoa ja kynää, jotta voi
kirjata tapahtumat edes johonkin.
Lisäksi ämpäri, hieman viljaa, mer-
kintäspray ja paimensauva kuuluvat
auton vakiovarusteisiin.

Laidunkiireet tulevat yllättävän
äkkiä lumen sulamisen jälkeen. Ma-
dotuksen osalta on toimintasuunni-
telma, laidunkiertoa on ajateltu ja ke-
sätyöntekijä varattu aitoja tekemään
toukokuun alusta alkaen. Periaattees-
sa laidunkausi pitäisi päästä aloitta-
maan heti kun laitumella on riittävästi
syötävää. Karitsoiden osalta on kui-
tenkin syytä olla hieman varovainen,
sillä ympäristön ja ruokinnan muutos
tarkoittaa eläimelle stressiä, ja heikot
eläimet voivat sairastua, kun useita
stressitekijöitä on vaikuttamassa yhtä
aikaa. Saa nähdä, miten tänä vuonna
onnistumme.

Tuliko pässi (taas...) karsinasta läpi?

Vai onko muuten vaan tarvetta
järeämmän luokan
irtoaidoille ja kalusteille?

**Pirauta Panulle ja
kysy tarjous!**

puh. 010 322 5870
myynti@maatalousykkonen.fi

Olemme Pohjoissuomalainen karjatalouden
päivittäistarpeisiin erikoistunut liike.

Kauttamme saat tilallesi
kaikenmoisen mahdollisen
ja mahdottomankin tarvikkeen!

MAATALOUS YKKÖNEN

... Se mmuunlainen maatalouskauppa

www.maatalousykkonen.fi

Kuva: Terhi Rytteri

”Torjunnassa on oleellista, ettei jättiputkien anneta kukkia, varsinkaan niitä ei saa päästää siementämään.”

Lammas voi torjua jättiputkea

Suomessa on kansallisen vieraslajistrategiaehdotuksen mukaan tällä hetkellä 157 haitallista vieraslajia ja 128 tarkkailtavaa, potentiaalisesti haitallista vieraslajia. Uudessa elinympäristössään nämä ei-toivotut, ihmistoiminnan seurauksena levinneet lajit, vaikeuttavat alkuperäisten lajien selviytymistä ja muuttavat elinympäristön rakenteita.

Riitta Sormunen-Cristian

Kasveja erityisen haitallisiksi ja välittömiä toimenpiteitä vaativiksi on kurtturuusun lisäksi luokiteltu jättiputket. Jo tehdystä torjunnasta huolimatta jättiputkea saatetaan edelleen nähdä runsaasti talojen lähistöillä ja teiden varsilla. Strategiaassa ehdotetaan jättiputkien hävittämistä Suomesta kokonaan vuoteen 2030 mennessä.

Kolme haitallista jättiputkea

Jättiputki tuotiin Suomeen koristekasviksi. Maassamme tavataan kolme jättiputkilajia: 1) kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzianum*, englanniksi giant hogweed), 2) persianjättiputki (*H. persicum*) ja 3) armenianjättiputki (*H. sosnowskyi*). Kaikille lajeille on tyypillistä varren, lehtien ja kukintojen huomattavan suuri koko. Kasvin kukinto on sateenvarjon mallinen ja se voi olla jopa ruo-

kalautasta suurempi. Taimiasteella lehdet muistuttavat vaahteranlehtiä, myöhemmin raparperin lehtiä. Iholle joutunut jättiputken erittämä kasvineste synnyttää kutiavia, kivuliaita ja hitaasti paranevia rakkuloita. Kasvinesteestä saattaa iholle jäädä pysyviä ruskeita pigmenttilaikoja. Kasvineste on erityisen haitallista auringonvalossa. Kasvia ei ole syytä koskaan koskea paljain käsin. Jättiputki kasvaa jopa parimetrisiksi. Kasvin kasvutapa on aggressiivinen ja se uhkaa kotoperäisiä kasvilajejamme viemällä muun muassa elintilaa.

Kärsivällisyyttä hävittämiseen

On muistettava, että luonnossamme kasvaa Suomen luontoon ennestään kuuluvia, mm. suuria ukonputkia, jotka ovat harmittomia. Osa kotimaisista putkista, kuten väinönputki, on jopa rauhoitettu Oulun läänin eteläpuolella. Näitä ei pidä sekoittaa jättiputkiin.

Koska jättiputket ovat haitallisia ihmisille ja eläimille, niiden kasvupaikat alentavat jopa asuinalueiden ja tonttien arvoa. Uusien kasvustojen hävittäminen on suhteellisen helppoa, mutta vanhojen kasvustojen hävittäminen ei sitä vastoin ole. Yksi aikuinen jättiputkiyksilö voi tuottaa enemmän kuin 50 000 siementä, joten vanhoilla kasvupaikoilla on maahan jo muutamassa vuodessa muodostunut valtaisa siemenpankki. Maassa siemenet voivat säilyä elinkelpoisina yli 15 vuotta. Siemenet leviävät tuulen ja veden mukana.

Jättiputket alkavat kasvaa heti lumien sulettua. Torjunnassa on oleellista, ettei jättiputkien anneta kukkia, varsinkaan niitä ei saa päästää siementämään. Niittäminen on vain torjunnan ensiapu. Havaitut yksilöt kaivetaan lapiolla ylös mahdollisimman tarkkaan ja ne pannaan esimerkiksi mustaan jätepussiin auringonpaisteeseen kuivumaan. Kuivunut kasvi poltetaan tai kompostoidaan. Hävittämisessä tarvitaan kärsivällisyyttä. Huolellisestakin torjunnasta huolimatta taimia nousee vanhoilla kasvupaikoilla yhä uudestaan ja uudestaan useiden vuosien ajan.

Kemialliseen torjuntaan turvaudtaan vasta, kun muut keinot eivät ole auttaneet. Tietoja hyväksytyistä torjunta-ainevalmisteista ja niiden käytöstä saa maatalouskaupoista, torjunta-ainetuottajilta, Evirasta tai Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta (MTT).

Laiduntaminen tehoa

Laiduntamisella on saatu hyviä kokemuksia jättiputken hävittämisessä. Joidenkin tulosten mukaan laiduntaminen on osoittautunut jopa kemiallisen torjunnan veroiseksi, mutta ainakin se on ollut yhtä hyvä kuin niittäminen. Laidunkokeiden tulokset perustuvat lähinnä lampailla ja nautadoilla tehtyihin tutkimuksiin. Märehtijät syövät halukkaasti nuoria jättiputkia, mikä tarkoittaa sitä, että laidunnus on aloitettava aikaisin keväällä. Jättiputkien syöminen vaatii eläimiltä totuttautumista. Jos jättiputkikasvusto on tiheä, se on syytä kertaalleen niittää. Myös lampailla jättiputki voi aiheuttaa ihotulehduksia sekä rakkoja suuhun, sieraimiin, silmiin ja korviin. Sairastuneet eläimet on siirrettävä laidunalueelta tilapäisesti pois. Viitteitä on ollut myös alentuneesta hedelmällisyydestä.

Lähteenä käytetty mm. Maa- ja metsätalousministeriön tiedotteita.

Seleeni – tärkeä osa lampaiden ja vuohien ruokintaa

Koska Suomen maaperän seleeni on huonosti kasvien käytettävissä, ilman lannoitteisiin lisättyä seleeniä pellolta korjatun sadon seleenipitoisuus on lähellä nollaa. Luomutilat ja seleenittömiä (ulkomaalaisia) lannoitteita käyttävät ja paljon luonnonlaitumia hyödyntävät tilat voivatkin huomata seleeninpuutosoireita katraassa, jos kivennäisten saannissa on ongelmia.

Teksti: Sanni Kallio

Kuva: Terhi Torikka

Lihasrappeuma ilmenee nopeasti kasvavilla karitsoilla ja kileillä, joiden ruokavaliossa on puutetta seleenistä ja/tai e-vitamiinista. Seleeni toimii elimistössä e-vitamiinin kanssa antioksidanttina ja niiden puute aiheuttaa vaurioita elimistössä kudostasolla. Lihasrappeuma jaetaan äkilliseen ja krooniseen muotoon. Äkillisessä muodossa eli sydänlihas-

rappeumassa karitsa voi kuolla ilman edeltäviä oireita esimerkiksi rasituksen tai innokkaan juomisen jälkeen. Kroonisessa muodossa eli luurankolihasrappeumassa karitsa makailee. Liikkuminen on jäykkää ja voi ilmetä lihasvärinää. Lihasrappeumasta kärsivä karitsa on päästään virkeä ja imuhalujakin yleensä on. Tauti voi puhjeta aina puolen vuoden ikään asti, mutta tyypillisimmin noin 2–4 kuukauden ikäisillä karitsoilla laitumelle laskun yhteydessä, liikunnan lisääntyessä rajusti. Luurankolihas-

Viimeisen tiineyskolmanneksen aikana ja imetyksen alkuaikana uuhien tulisi saada seleeniä vähintään 0,3mg/kg ka rehua päivässä.

rappeumaa sairastavat eläimet vastaavat hoitoon yleensä muutamassa päivässä, mutta paras keino on tietenkin ennaltaehkäisy.

Aikuisen lampaan seleeninpuute

Lievä seleeninpuute voi näkyä karjatasolla lisääntyneinä hedelmällisyyshäiriöinä, jälkeisten jäämisinä, alentuneena vastustuskykynä, villan laadun huononemisenä, utaretulehduksina ja heikkoina karitsoina. Mikäli katraassa ilmenee näitä ongelmia, voi seleenilisällä saada parannuksia aikaan, mutta on muistettava että mikään edellä mainituista ongelmista ei johdu pelkästään seleeninpuutteesta, vaan niihin vaikuttavat monet muutkin asiat.

Seleenimyrkytys

Seleenin turvamarginaali on pieni ja pelättäessä seleeninpuutosta voidaan epähuomiossa aiheuttaakin seleenimyrkytys eläimelle. Kymmenkertaisilla seleeniannoksilla voidaan jo aiheuttaa myrkytysoireita: mm. epämuodostuneet halkeilevat sorkat, huono villan laatu ja karvattomat alueet.

Seleeni ruokinnassa

Lampaiden ja vuohien seleenintarve ja oikeat annokset ovat samoja. Tarvittavan seleenin määrä riippuu eläimen kuluttamasta energiasta ja laskeaan siksi mg seleeniä kilossa rehun kuiva-ainetta. Yleisesti seleenintarve lampailla ja vuohilla on 0,1–0,3 mg/kg ka rehua/vrk. Voimakas kasvu, sairastuminen ja e-vitamiinin saanti vaikuttavat seleenin tarpeeseen. Jos e-vitamiinin saanti on puutteellista (kuivaheinävaltainen ravinto) tai sitä kuluu runsaasti (rehevä kevät laidun, äpäre, propionihapolla säilötty rehu), lisää se vastaavasti seleenin tarvetta.

Orgaaninen ja epäorgaaninen

Kivennäisissä ja lisissä seleeni on kokonaan tai osittain epäorgaanisessa muodossa eli natriumseleniittinä. Epä-

orgaanisen seleenin ongelma on sen huono hyötysuhde märehittävällä. Noin kolmannes syödyistä seleenistä muuttuu alkuainemuotoon pötsissä ja kulkeutuu ulosteen mukana elimistöistä.

Uutena tuotteena kaupallisiin valmisteisiin on tullut orgaaninen seleeni. Puhutaan seleenihivasta, jossa seleeni on sellaisessa muodossa, missä elimistö tunnistaa sen aminohappona (metioniinina). Orgaaninen seleeni imeytyy pötsistä tehokkaammin, nostaa maidon ja sitä kautta karitsan veren seleenipitoisuuden korkeammalle pidemmäksi ajaksi ja varastoituu elimistöön myöhempää tarvetta varten.

Tärkein orgaanisen seleenin lähde tavanomaisessa tuotannossa olevalla tilalla on seleenilannoitetulta pellolta korjattu rehu. Rehun riittävän seleenipitoisuuden varmistamiseksi tulee seleenilannoituksesta huolehtia vuosittain. Mikäli rehun tai maaperän seleenipitoisuus askarruttaa, voi näyt-

teitä tutkituttaa viljavuuspalvelussa.

Vastasyntyneen seleeninsaanti

Seleeni konsentroituu emosta istukan läpi syntyvään karitsaan loppu- tiineyden aikana ja siksi ylivoimaisesti paras keino turvata karitsan seleeninsaanti on varmistaa lopputiineen uuden riittävä seleeninsaanti. Viimeisen tiineyskolmanneksen aikana ja imetyksen alkuaikana tulisi uuden saada seleeniä vähintään 0,3 mg/kg ka rehua päivässä.

Erilaisia seleenivalmisteita

Seleeni-E-vitamiini-injektio on tehokas hoito lihasrappeumaa sairastaville eläimille, mutta ei ennaltaehkäisy- nä. Seleenivalmisteita on saatavilla myös suun kautta annettavina lääke- keinä puutosoireiden hoitoon.

Lampaiden tulisi saada seleeniä sisältävää lammaskivennäistä jatkuvasti ohjeen mukaan. Kivennäisten lisäksi on saatavilla lukuisia erilaisia

reseptivapaita seleenilisiä, joista suuri osa on sallittuja myös luomussa. Näitä vitamiinilisiä voi syöttää esimerkiksi viimeisellä tiineyskolmanneksella ja imetyksen ajan. Erityisesti luomutilat ja seleenittömiä lannoitteita käyttävät tilat hyötyvät orgaanista seleeniä sisältävistä vitamiinilisistä, koska karkearehusta tai viljasta ei sitä tule. Olisi suositeltavaa, että seleenihivian osuus lisässä olisi tarpeeksi suuri. Yleensä se on valmistajasta riippuen 10–50 prosenttia.

Vaikka oikea kivennäisten ja vitamiinilisien kokonaismäärä laskettaisiinkin katraalle sopivaksi, voi yksilökohtaisissa todellisissa syönnissä olla merkittäviä eroja. Tärkeää olisi varmistaa yksittäisten eläinten riittävä kivennäisten ja lisien saanti, myös laidunkaudella. Luotettava tapa varmistua katraan seleenitasoi- ta on tutkituttaa veren seleeni- ja e- vitamiinitasot.

Lammas- ja vuohikerhot

1. **Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y.**
pj. Tuula Hyyrynen, Huomolantie 88,
54530 Luumäki, puh. 045 635 6844,
siht. Hanna Puolakka, Puraskorventie 84,
54310 Hytti. Puh. 050 305 8853.
2. **Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.**
siht. Sini Hakomäki, puh. 050 546 9937,
sini.hakomaki@mbnet.fi, Järventie 12,
61410 Ylistaro as., posti: Milla Alanco,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2,
60220 Seinäjoki.
3. **Kainuun Lampurikerho**
Markku Koivumäki, Lapintie 21 B,
89800 Suomussalmi, puh. (08) 720 109
4. **Keski-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Satu Kumpulainen, Kukonkyläntie 663, 69150
Eskola, puh. 040 739 9027.
5. **Keski-Suomen Lampurit**
siht. Sirpa Tyräinen, Koivuniementie 90,
51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084.
6. **Kymenlaakson Lampurit**
puh.joht. Kaarin Knuuttila, puh. 040 578 6317,
kaarin.knuuttila@pp.inet.fi
7. **Lapin Lampurit r.y.**
siht. Armi Uljua, Rantatie 39,
94400 Keminmaa, puh. 0400 484 305.
8. **Pirkanmaan Lammaskerho**
puh.joht. Jan Suttle, Vuohelantie 34,
38250 Roismala, puh. 0500 820 243.
9. **Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56,
92220 Piehinki, puh. 040 558 5421.
10. **Pohjois-Karjalan Lampurit**
siht. Helinä Leppänen, Noittaantie 200,
82675 Niirala, puh. 050 594 4050.
11. **Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team**
siht. Riitta Parkkinen, Kenttätie 7 B6,
71200 Tuusniemi, puh. 050 547 9301.
12. **Satakunnan Lammaskerho**
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73,
27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272
www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. **Savonlinnan seudun Lammas- ja vuohikerho**
siht. Anja Karstunen, ProAgria Etelä-Savo,
Kirkkokatu 9, 57100 Savonlinna,
puh. (015) 475 5700 tai 040 527 5060.
14. **Skärgårdens Fårklubb**
siht. Bianca Norrman, Sommarö,
21660 Nagu, puh. (02) 465 5181.
15. **Suur-Savon Lampurit r.y.**
puh.joht. Susanna Nuutinen,
Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi,
puh. 050 340 5130.
16. **Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands
Fårfarmare r.f.**
siht. Mikko Näri, Kabbörentie 393, 07750 Isnäs,
puh. (019) 634 446 tai 040 707 5194.
17. **Varsinais-Suomen Lammaskerho**
siht. Katja Sikka, puh. 040 547 7817,
katja.sikka@pp.inet.fi
18. **Ålands Fåravelsförening r.f.**
siht. Cecilia Persson, 22240 Hammarland,
tel. 045 7523 0723.
19. **Österbottens svenska fårörening r.f.**
siht. Magnus Berg, Nedranvägen 29, 66840 Pensala,
tel. 040 545 7826, sofie.berg@yahoo.se
20. **Suomen Vuohiyhdistys r.y.**
siht. Suvi Viander, Latvalantie 85,
62950 Paalijärvi, puh. 044 940 0849,
suviande@gmail.com

Kuva: Henrik Ingo

Norjasta vinkkejä **vuohinavettaan**

Helmikuun alussa Seinäjoella vieraili norjalainen rakennussuunnittelija *Svein Johnsen Landbruk Nordista*. Norjalaiselta saatiin oppia muun muassa siitä, miksi ja miten vuohen luonnollinen käyttäytyminen otetaan huomioon jo rakennussuunnittelussa.

Elina Vainio
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Koulutus järjestettiin osana ProAgria Etelä-Pohjanmaan Monipuolinen lammas ja vuohi-hanketta. Norjassa alkoi joitakin vuosia sitten vuohilla ilmetä tuotanto-ongelmia, mikä heijastui muun muassa kilien kuolemissa ja eri sairauksina. Tällöin tutkimustyöhön alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Rakennussuunnittelua vertailtiin erityisesti sveitsiläiseen suunnitteluun. Norjan yliopisto lähti mukaan toimintaan, ja näistä tutkimuksista on saatu tietoa myös rakennussuunnittelun tueksi.

Osittain norjalainen lainsäädäntö on tiukempi kuin meillä Suomessa. Esimerkiksi paloturvallisuuteen on

kiinnitetty enemmän huomiota. Yli 30 yksilön katraissa on oltava palo-hälytysjärjestelmä. Eläimille on oltava vähintään kaksi evakuointireittiä. Tilojen mitoituksessa linja on ollut hieman suomalaista niukempi.

Utalias individualisti

Vuohi on utalias, pysyviä ryhmiä muodostava individualisti. Kuttu on paitsi sosiaalinen, tutkimusten mukaan myös huomattavasti aggressiivisempi kuin muiden lajien naaraat. Se vaatii tilaa ympärilleen. Jos se saa valita, se ei kosketa toista eläintä makaulla. Vuohi kaipaa omaa rauhaa ja jopa suojaa muilta. Se hakeutuukin lepäämään mielellään seinää vasten. Vanhemmat eläimet hakevat isompaa tilaa kuin nuoret. Kuitenkin nuoret eläimet lepäävät ja syövät mielellään lähellä toisiaan.

Stressaantuneena kuttu synnyttää vähemmän jälkeläisiä. Sosiaaliseen stressiin ja rauhattomuuteen merkittävimpiä syitä tutkimuksen mukaan ovat eläinten lajittelu usein (epävarmat ryhmät), korkea eläintiheys, alle 20 vuohen ryhmät (enem-

män pinta-alaa isommalla ryhmällä) ja useita vuohia yhtä ruokapaikkaa kohden. Vuohi on valikoiva rehunkäyttäjä. Ahtaasti sijoitettuna johtajavuohet napsivat rehun parhaat palat, mikä aiheuttaa levottomuutta muissa.

Sisustuksella hyvinvointia

Omaa tilaa vuohille luodaan erilaisilla ratkaisuilla. Testin mukaan vapaasti valitessaan vuohet söisivät parin metrin etäisyydellä toisistaan. Sveitsissä on kokeiltu erottelevaa väliseinää ruokintapöydän ääressä. Seinän ei tarvitse olla kiinteä, vaan se voi olla verkosta tehty. Yhden seinän 10 eläintä kohden on jo havaittu vähentävän levottomuutta.

Kerroksiin rakennetuilla lepohyllyillä on myös havaittu olevan rauhoittava vaikutus, ne voivat olla hyvin mieluisia oleskelupaikkoja. Joskus johtajavuohet käyttävät hyllyä oman asemansa pönkittämiseen.

Rakenneratkaisuja

Norjassa sekä lammas- että vuohitiloilla suositaan tyypillisesti ritilälattioita. Tähän on monta syytä. Kor-

Kuva: Milla Alanco

Kuva: Timo Korpela

Suomessa ritiläpohjaa voi käyttää ruokinta- ja oleskelualueella, sitä ei kuitenkaan suositella lypsävien makuualueella.

aseman täyttöä ja tyhjennystä. Lypsykaruselleja ei Norjasta montaa löydy, mutta Johnsenista se olisi kiinnostava ratkaisu isoissa katraissa. Lypsyasemalla työskentelyyn on kiinnitetty huomiota. Norjassa eläimistä otetaan paljon verikokeita, lisäksi hoitotoimenpiteitä tehdään asemalla. Eläinten pään puolelle on suunniteltu työskentelykorokkeita (40 x 40 cm) erilaisia työtehtäviä helpottamaan. Tällöin lyhyempikin henkilö pääsee lähelle eläintä ja työskentely on helppoa.

Norjassa koneellistettu ruokinta on yleistynyt. Tiloilla on käytössä kiskoruokkijoita, ruokintamattoja, apevaunuja ja varsinkin väkirehuautomaatit ovat yleistyneet. Näitä yhdistellään keskenään. Esimerkiksi paalisilppuri on nostettu kiskoille, josta se pudottaa rehua ruokintapöydälle tai se on matoruokkijan päässä. Vä-kirehuautomaattia kohden Johnsen pitää sopivana 40–45 vuohen ryhmää.

Arvokkaita ratkaisuja

Johnsen esitteli upeita pohjapiirroksia, joita on tehty Pohjois-Norjassa paikallisissa hankkeissa vuohitiloille. Rakennusten arvo oli korkea, kalliimpi oli 923 000 (1 435 e/m²) euroa. Edullisempi ratkaisu oli 540 000 (866 e/m²) euroa, joka oli kuitenkin kalliimpi käytössä. Tilalla oli saatu erittäin hyviä tuotantotuloksia. Yksityiskohtana mainittakoon, että lypsytyn aikana asemalla on ylipaineistus, jolloin sinne ei kulkeudu eläintiloista kylmää ilmaa. Lypsytyn jälkeen asema kuivataan alipaineella.

Vuohi on utelias ja älykäs eläin. Jo pienemmilläkin tilamuutoksilla voi parantaa niiden hyvinvointia. Norjassa vuohien ulkoilumahdollisuuttakin halutaan edistää. Ne ovat erinomaisia maisemanhoitajia. Kesän joutilaat ovat perinteisesti tuntu-reilla laitumella. Johnsen kehuu, että norjalaiset viranomaiset pitävät vuohista. Voinemme odottaa jatkossa lisää tutkimustuloksia.

keuserojen vuoksi ritilän alle rakennettava, syvä lantakellari on helpompi rakennusratkaisultaan. Ritilälattialla ei käytetä kuiviketta. Varsinkin läntisessä ja pohjoisessa Norjassa, missä vuohia on eniten, kuivike on arvokasta, koska viljaa viljellään vähemmän. Täytepohjalattioita kuivittaessa oljen kanssa sekoitetaan usein hiekkaa tai puuhaketta. Lantakellari helpottaa lannan käsittelyä, lietteestä ravinteet ovat helposti hyödynnettävissä. Ennen eläinten tuotantotiloihin siirtoa lantakellariin yleensä lisätään vettä, jonka vuoksi lanta ei takerru niin tiukasti. Vettä lisätään myös poistovaiheessa ja sekoitetaan ennen pumppausta.

Toisin kuin lampailla, vuohien makuualueesta-mieltyä ei tutkimuksissa ole saatu tarkkoja tuloksia.

Vaihtoehtoina ritilä- ja rakolattiaratkaisuille käytetään metallia, muovia, puuta, komposiittia tai näiden yhdistelmiä. Vuohi lepää kovahkollakin alustalla. Norjassa on muovin käyttö alustamateriaalina yleistynyt. Oleskelualueella käytetään myös pohjaratkaisun yhdistelmänä ritilä- ja täytepohjalattia. Suomessa ritilälattiaa ei suositella poikimiskarsinaan, kili-en pitopaikkaan eikä lypsävien kutujen makuualueelle. Lantakellaria käytettäessä tulee huomioda myös toimiva ilmanvaihto.

Koneellistaminen yleistyy

Norjassa tyypillisimmin käytetään rinnakkaista lypsiasemaa. Perinteisen kiinteän aseman lisäksi käytössä on myös joitakin liikuteltavalla edustalla varustettuja asemia. Nämä nopeuttavat

Norjassa lantakellarit rakennetaan syviksi.

Kuva: Minna Niskala

Vuohenmaitoa Ilmajoelta

Yleisö kuunteli Jani Sivusen kertomaa vuohiasiaa herkeämättä.

Etelä-Pohjanmaalla on vuohenmaidon tuotannon keskittymä. Valta-kunnallisten lammaspäivien opintoretkeen Seinäjoella oli sisällytetty lammastilojen lisäksi myös vuohitilavierailu.

Elina Vainio
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Pohjanmaalla on useita kuttutiloja, jotka tuottavat maitoa Juustoportille Jalasjärvellä. Juustoportti on nykyään ainoa Suomessa vuohenmaitoa keräävä jatkojalostaja. 1990-luvulla pienempiä vuohitiloja on seudulla ollut useita. Tuotannosta luopuvat ovat myyneet jatkaville vuohitiloille eläimensä, jolloin näiden eläinmäärä on kasvanut.

Jani Sivusen vuohitilalla on lypsissä noin 220 kuttua. Eläinmäärä hieman vaihtelee tuotosvaiheen mukaan. Määrän hän on saanut nostettua yli 200:n viime syksynä.

Tuottoisia ja ahkeria lypsäjiä

Peltoa on käytössä noin 30 hehtaaria, josta säilörehu ja kuiva heinä

tehdään itse. Sivusella on myös 12 hevosen täyshoitotalli, joten heinä kuluu hevostenkin käytössä. Vuohien rehut jaetaan käsin ruokintapöydälle. Täysrehu (Lypsy-Krossi) jaetaan kuttujen eteen sukkuruokkijalla neljästi päivässä. Acetona-Energyä jaetaan poikineille. Kutut saavat myös rypsiä lypsillä.

Tilalla on 40-paikkainen lypsyasema. Käytössä on entinen lehmi-en putkilypsykone. Yhdestä lehmän lypsy-yksiköstä saadaan muunnettua lypsimet kahdelle vuohelle. Kutut lypsetään kahdesti päivässä, lypsy kestää noin kaksi tuntia kerralla. Tuotosennätys tilalla on 6,3 litraa maitoa kuttua kohden päivässä. Parhaimmillaan, poikimisten jälkeen ja kesällä, maitotuotos on 2,4 kg päivässä. Syksyä kohti tuotos laskee. Kutun ei tarvitse poikia vuosittain tuottaakseen maitoa. Sivusen mukaan yksi tilan

kutuista on lypsänyt normaalituotoksella kuusi vuotta poikimatta. Maitotuotos vuonna 2011 oli 140 000 litraa, mikä on kuttua kohden 883 litraa. Maito noudetaan kolmesti viikossa.

Eläimet ovat isännän mukaan pitkäikäisiä, ne ovat pysyneet terveinä. Utareterveys on ollut hyvä, mutta jos tulehduksia on ilmaantunut, utare on yleensä kuolioitunut. Sarvien sahausta on joskus tehty, nykyään niitä vain lyhennetään päistä tarvittaessa.

"Eläimillä on nykyään enemmän tilaa, joten ne ovat rauhallisempia toisiaankin kohtaan", Sivunen summaa. Kutut voivat tehdä toisilleen ilkeätä jälkeä tapellessaan. Usein ne tökkivät toisiaan utareisiin.

Johtajan perässä kiimaan

Laumanjohtajan tullessa kiimaan tulevat kaikki muutkin kahden päivän sisällä. Kaikki eivät poi'i joka vuosi, mutta niillä on siihen mahdollisuus. Kutuista osa umpeutetaan, osa saatetaan lypsää läpi maidontuotantokauden umpeutumatta. Ummessa ole-

vat eristetään omaksi ryhmäkseen navetassa.

Kilien hapanjuottoon siirtymisen Sivunen kertoo auttaneen ripuliin. Kilit ovat vapaalla juotolla. 30 kilillä maitoa on kulunut 40-50 litraa päivässä. Uusia ensikoita jätetään omista kileistä noin 40 joka vuosi. Emänsä mukana kili on 3-4 päivää poikimisen jälkeen, ne tulevat mukaan myös lypsylle. Tämän jälkeen ne siirretään ryhmäkarsinaan.

Kehitystyötä vuohelle

Sivusen tilalla keskitytään maidon tuotantoon. Poistovuohet lähetetään Honkajoelle. Pukkikilit poistetaan katraasta vähän syntymänsä jälkeen.

"Joku aina silloin tällöin kyselee pikkukilejä lihantuotantoon", Sivunen kertoo. Hän kokee pikkukilien lihakasvatuksen haastavana, sillä ne kasvavat hitaasti. Pukkikilien kasvatusta Suomessakin kokeillaan pieniä määriä. Tilausta lihalle voisi olla ainakin pääkaupunkiseudulla. Aihe puhuttaa toisinaan tuottajia. On välyteltä, josko kaksivaihekasvatukselle olisi tulevaisuudessa tilausta? Syntymätilalta siirrettäisi alkukasvatuksen jälkeen pikkukilit loppukasvatukseen. Jonkinlainen tuotantotuki kasvatukselle voisi nostaa pikkukili-

lien hyödyntämisen kasvuun. Hyviä esimerkkejä kilien tuotteistuksesta on ulkomailta, esimerkiksi Norjasta.

Suomenvuohien jalostus Suomessa on kapealla pohjalla, sillä populaatio on aika pieni, varsinkin ammattimaisesti toimivien vuohitilojen keskuudessa. Lemmikkivuohista voisi saada uutta eläinainesta jalostustyöhön, mutta ne eivät ole maedi visna -valvonnan piirissä. Vierailun aikana virisi keskustelua siitä, josko lampaankasvattajat, joilla on MV0-status, ottaisivat kilejä kasvamaan? Näin kuttujen populaatiota voitaisiin laajentaa.

Sivusen mukaan vuohenmaidon tuotanto on taloudellisesti vastaavassa tilanteessa muiden kotieläintuotantosuintien kanssa. Laajennuksen sijaan hän on suunnitellut navetan osittaista remontointia.

Sivunen toimii myös Suomen Vuohiyhdistys ry:n puheenjohtajana. Vuohiyhdistyksen tarkoituksena on toimia yhdyssiteenä vuohenkasvattajain välillä, edistää vuohien kasvatusta ja jalostusta sekä edistää vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnetuksi tekemistä. Lisätietoa löytyy osoitteesta www.suomenvuohiyhdistys.net/sivu.org

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu:

23.04.1979

Postiosoite:

Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys:

Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu:

20 € (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)

<http://www.suomenvuohiyhdistys.net>

HALLITUS 2012

Puheenjohtaja

Jani Sivunen

Tuoresluomantie 1 B 9, 60800 Ilmajoki

jeni.sivunen@netikka.fi

Varapuheenjohtaja

Jaakko Niemi

Koivulantie 37, 61370 Lohiluoma

044 564 8522

jaska@vatajanranta.net

Sihteeri

Suvi Viander

Latvalantie 85, 62950 Paalijärvi

044 940 0849

suviande@gmail.com

Rahastonhoitaja ja jäsenrekisteri ja nettivastaava

Suvi Viander

MUUT HALLITUKSEN JÄSENET

Milla Alanco (neuvonnan edustajana)

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki

040 760 558, milla.alanco@proagria.fi

Monica Ek

Malaktvägen 189, 66730 Oxxangar

0400 682 036, mokki_63@hotmail.com

Marita Ollila

Saarenpääntie 32, 61350 Huussi/Ilmajoki

050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

VARAJÄSENET

Ari Aaltonen

Jeppaksenhaka 19, 02400 Kirkkonummi

ari.aaltonen@patakukko.fi

Sini Hakomäki

Järventie 12, 61410 Ylistaro

050 546 9937 sini.hakomaki@mbnet.fi

Tytti Ståhle

Tuhkalantie 377, 51760 Nuutilanmäki

045 139 884, kuuselanneito@luukku.com

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssiteenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Vuohiyhdistys tiedottaa

Tilattavissa seuraavia tuotteita

- Lypsykutun ruokinta ja hoito 13 €
- Vuohi ja kotikokki, reseptivihko (ei saatavissa tällä hetkellä)
- T-paita (aikuisille vihreä ja punainen, lapsille vaaleansininen) 7 €
- Vuohiaiheinen lippis (musta/tummansininen) 5 €
- Vuohiaiheiset kortit (4 kpl) 1 €

Tilaukset: Suvi Viander, puh. 044 940 0849, suomenvuohiyhdistys@gmail.com

TIETOA VUOHITILOILLE

Vuohitiloille saatavana opas ruokintaan ja tarkkailukansio, joka sisältää lomakkeita ja ohjeita vuohien tuotos- ja sukuseurantaan sekä rehukirjanpitoon.

Susanna Vehkaoja ja Ritva Perttilä:

Vuohien ruokinta ja ruokintasuositukses, 10 € + postikulut

Vuohitarkkailukansio, 10 € + postikulut

Tilaukset: ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Tuula Perälä, puh. (06) 4163 400, tuula.perala@proagria.fi

Milla Alanco, puh. 040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Karkin tarina

Muistelma vuohesta, jonka elämä loppui äkisti, tarina eläimen ja ihmisen ainutlaatuisesta suhteesta.

*Ystävyyskämme kauaa ei kestänyt,
vaan unohtaa en sitä voi milloinkaan.
Välillemme syntyi aivan omanlaisensa side.
Monta iloista hetkeä siihen liittyi.
Monta kertaa lohtua se pimeään loi.
Kanssasi itkin, nauroin ja kaikki hetket jaoin.
Ennen niin vahva siteemme on katkeamassa.
Se tekee kipeää. En haluaisi sinusta luogua.
Silti tiedän sinun jo luotani lähteneen.*

Laura Toivonen

Elettiin lokakuuta 2009 kun yhdeksäsluokkalaisena aloitin viikon harjoittelujakson Salonien maatilalla. Kuttu, jonka tarinaa nyt kerron, oli vasta pieni kili, mutta jo silloin huomasin tuon kirjavan tytökilin erottuvan toisista. Tämä kili oli ihmistä kohtaan sosiaalisempi ja hyvin utelias tutkiskelija.

Harjoitteluajani tilalla päättyi. Jatkoin silti tilalla käymistä lähes joka viikonloppu. Pikku hiljaa muodostin varsin erityislaatuisen suhteen tuohon kuttuun. Suhteemme syveni ajan kuluessa ja pian Karkiksi ristitty kuttu tuli luokseni kutsusta kuin koira.

Peruskouluni tuli päätökseen ja ryhdyin opiskelemaan eläintenhoitajaksi. Siellä eteen tuli uusi haaste, päättötyö. Olin aiemmin saanut haasteen kouluttaa vuohi taakkaa vetämään. Karkille olin ehtinyt jo opettaa muun muassa luoksetuloa sekä seuraamista, joten tuntui hyvältä idealta kouluttaa siitä vetävä vuohi ja samalla tehdä Karkin koulutuksesta päättötyö.

Kaikki sujuikin hyvin ja Karkki oppi todella nopeasti kärryjä vetämään. Treenasimme noin neljä kuka kulta keskimäärin 2–3 kertaa kuussa.

Sitten koitti se päivä kun olimme edistyneet niin pitkälle että uskalsin ilmoittaa opettajalle olevani valmis esittämään päättötyöni. Pidin esitykseni ja sain hyvää palautetta koulutuksen onnistumisesta ja vuo-

hen taidoista. Juuri, kun olin saanut päättötyöni valmiiksi, vuohi sairastui vakavasti. Vieläkään ei tiedetä varmaksi mikä sille tuli. Neljän päivän ajan Karkki vain makasi kyljellään ja kouristeli. Karjaa pitävät ainakin tietävät varsin hyvin, ettei toivoa hirmuisesti ole, jos eläin vain makaa syömättä ja juomatta pidemmän aikaa. Koska taudista ei ollut varmuutta, annettiin sille kaikkea mahdollista mitä vain keksittiin ja alas saatiin menemään. Ruis-kulla vettäkin annettiin, ettei neste-hukkaan ainakaan kuolisi.

Viidentenä päivänä Karkki nousi ylös ja pysyikin pystyssä. Ilo oli mitä suurin sillä, kaikki olivat varmoja, ettei vuohi selviä, olihan se niin heikossa hapsessa. Ihme kuitenkin tapahtui

ja kuin ihmeen kaupalla kuttu selvisi ja alkoi taas syödä ja juoda.

Sairastuessaan Karkki oli puolivälissä tiineyttä. Alkuun näytti siltä että tiineys jatkuisi normaalisti, mutta viikon kuluttua sairastumisesta vuohi loi. Luomisen jälkeen vointi kohen-tui jonkin verran.

Sairastumisesta on kulunut nyt hiukan reilu kolme viikkoa ja vuo-hen tila on melko hyvä. Se syö ja juo sekä pysyy pystyssä ja kävelee.

Perustoiminnot siis ovat kunnos-sa. Sairauden aikana Karkin toinen silmä kuitenkin sokeutui ja ennen täydessä maidossa ollut vuohi menetti kaiken maitonsa. Nyt utare on vain tyhjä pussi jalkojen välissä.

Vaikka Karkki jäi henkiin, ei se ole entisellään. Ennen kovin sosiaalinen kuttu ei reagoi enää samalla tavalla ihmiseen, eikä tule luokse vaikka kutsuisi. Aivan kuin se ei enää muistaisi nimeään tai tunnistaisi minua-kaan. Kuttu, jonka tunsin Karkkina, on poissa. Jäljellä on vain vuohi joka näyttää samalta kuin minun Karkkini.

Muutama viikko tämän tarinan kirjoittamisesta Karkin tila heikkeni taas, ja se lopetettiin.

Lammastytön päivä helmikuussa

Herään herätyskellon soudessa. Hiivin alakertaan ja syön äidin tekemää puuroa. Pakkasmittari näyttää hurjia lukemia. Tekisi mieli oikeastaan käpertyä takaisin peittoihin ja sujuttaa villasukat jalkaan. Lampaiden on saatava kuitenkin omat puuronsa, sainhan minäkin.

Anniina Polso
Sykäräinen

Koiria lähtee mukaan hommiin. Ensin kierrän katsomassa, onko syntynyt uusia karitsoita. Tänä aamuna kaikki makaavat tyytyväisinä, ihan kuin kukaan ei olisi yön aikana hievahtanutkaan. Muutama lammas alkaa määkiä ja viimeistään kun tartun vesiämpäriin, kaikki reagoivat ja nousevat ylös. Seuraa van kerran on hiljaista, kun viljat on jaettu. Seoksien tekemiseen menee aina hetki: viljaa, melassia, kivennäistä, valkuaista, seleenä... Muistini tällä kertaa pelasi ilman suurempia kommelluksia ja jokainen lammas sai annoksensa.

Viimekesän rehupaali on jäässä, nyhdän heinää ja mietin toisenlaisia ratkaisukeinoja. Isä onneksi lupasi tuoda edelliskesän kuivempaa heinää. Siinä siis ratkaisu. Sisulla sain kun sainkin revittyä kasan heiniä ja kannoin niitä lampaiden eteen. Rouskrousk. Taas hiljeni. Pidän ovea karjaladon ja lampolan välillä visusti kiinni. Olen keksinyt ovelia keinoja saada ovi kiinni, kun syli on täynnä heinää, jalkoja apuna käyttäen. Tärkeintä on, että pakkashöyry ei pääse sisään, sillä karitsoille tulisi kylmä ja vesiputket jäätyisivät.

Seison ja kuljeskelen hetken ympäri käytäviä, asettelen heiniä paremmin, vaihdan muutamalle uuden vesiämpäriin ja seuraan karitsoita. Jokainen karitsa on ainutlaatuinen. Ymmärrän taas paremmin, miksi lammastalous kiinnostaa, minuakin, nuorta sairaanhoitajaopiskelijaa.

Olen tänä keväänä töissä kotitalallani. Pidän hieman taukoa opiskeluitani. Olen erittäin kiitollinen, että voin tehdä töitä kotona. Nautin maatilatöistä, erityisesti lampaiden kanssa puuhastelusta. Lammastaloutta on

harjoitettu kotonani syntymästäni saakka, siksi olenkin varmaan lammastyttö. Perheyrittäjäpariskunnan keskimmäisenä olen saanut seurata lammastalouden kehitystä niin meillä kuin muuallakin Suomessa. Lapsena lampaat olivat söpöjä, murrosikäisenä ei pahemmin kiinnostanut, vaikka tienasin rahaa lomituksista, mutta nyt olen oikeastaan kuin nuori nainen omalla maallaan.

Näen äitini ja isäni esimerkkinä minulle lammastalouden uranuurtajina. Mielestäni on hauska hoitaa lampaita ja puhua lammastuttuja. Niin monia asioita täytyy miettiä ja huomioida, eikä lampaiden ruokintakaan ole ihan helppo asia. Äitiäni lainaten: ”karihtointi on tämän työn suola”.

Alkukevään karitointi on ollut mielenkiintoinen. Toisilla synnytys menee mallikkaasti ja emät pitävät huolen lapsistaan. Toisilla taas on ongelmia; vaikeita synnytyksiä, hylkimistä, karitsakuolemia. Karitsointiaikana täytyy olla tarkkana ja pakkasessa olevat termimaitovarastot eivät mene tälläkään kertaa hukkaan. Samaan aikaan, kun karitsojen pikkuruiset äänet täyttävät lampolan, mietitään jo seuraavaa karitsointia toukokuussa ja sitä seuraavaa jne. Pässit päästetään siis taas töihin. Meidän toivot.

Iltaruokinnalla syntyy karitsa. Tartun äitini ohjeiden mukaan ketassa olevaa karitsaa turvasta kiinni ronskin ottein ja vedän hengitystiet auki limasta. ”Isä, sieltä taitaa tulla toinen!”. Emä nuolee karitsaa ja samalla työntää kivuttomasti ja rauhasa uuden karitsan maailmaan. Koulussa ihmislapsen synnytysavustusharjoitukset olivat hiukan toisenlaisia, mutta tässä olikin kyseessä helppo synnytys – ja eläin. Narua, uusi aita ja oljet. Emä uunituoreine karitsoineen pääsee omaan yksioonsa ja jää hoitamaan karitsoita. Taas saan seurata elämän alkua, uutta ihmettä.

Illalla ennen nukkumaan menoa kirjoitan päiväkirjaani karitsoinnista ja mietin tulevaisuuttani. Sammutan valot, mietin tulikohan lämpölamppu lampolassa kunnolla kiinnitettyä, luotan itseeni ja nukahdan tällä kertaa laskematta lampaita.

Paimenten pakinat

Paimenten pakinat -palstalla julkaistaan silloin tällöin lukijoiden lähettämiä tekstejä/mielipiteitä. Julkaisemistiheys määrittyy lehden muun sisällön ja käytettävissä olevan sivutilan mukaan. Tekstejä voi tarjota julkaistavaksi lähettämällä ne joko sähköpostilla terhi.torikka@gmail.com tai paperilla: Terhi Torikka, Iltaruskonkatu 1 C, 56800 Simpele.

Lähetettävien kirjoitusten tulee olla asiallisia ja hyvällä suomen- tai ruotsinkielellä kirjoitettuja. Maksimipituus on 4000 merkkiä. Toimitus pidättää oikeuden valita julkaistavat tekstit sekä tarvittaessa käsitellä niiden pituutta ja kieliasua. Paimenten pakinat -palstan teksteistä ei makseta juttupalkkioita.

Quo vadis, suomalainen lammastutkimus?

Maaliskuussa ilmestynyt Maa-seudun Tiede antaa virheellisen kuvan MTT:n lammastutkimuksesta. Jutussa annetaan ymmärtää, että lammastutkimus on jo jonkin aikaa nukkunut "prinsessa ruususen unta". Näinhän se ei missään tapauksessa ole tehnyt.

Tällä hetkellä mittavimmat MTT:ssä menossa olevat lammastutkimushankkeet kuuluvat eläingenomiikka -alueelle. Ko. tutkimukset ovat herättäneet runsaasti mielenkiintoa niin Suomessa kuin ulkomailla.

Elintarviketutkimuksen Know-Sheep-hankkeessa pyritään tuotteistamaan Itämeren saaristoalueen lammastuotantoa Suomessa ja Virossa. Hankkeessa kehitetään ruokintaa, tuotteistamisosaamista ja tarjontakysyntäketjujen muodostumista, verkostoitumista ja markkinointia.

MTT vastaa myös lampureita ja alan neuvoja kiinnostavaan talouspuoleen. Taloustutkimus on jo usean vuoden ajan julkaissut kannattavuuskirjanpitoaineistoon pohjautuvaa tietoa lammastalouden taloudellisesta tilasta Taloustohtorissa. Aiheesta on myös julkaistu artikkeleita ja pidetty esitelmää alan seminaareissa.

Muutama vuosi sitten mielenkiintoa herätti Edullinen lammas-halli Suomen oloissa -hanke, jonka tavoitteena oli selvittää kevyen, kasvihuonetyyppisen lammashallin kus-

tannusrakenne ja -tehokkuus sekä soveltuvuus kasvatustiloiksi lampaalle Suomessa. Tuloksia on hyödynnetty suoraan käytäntöön.

Ruokintatutkimus hengittää myös

Lammastutkimusalueet eroavat merkittävästi toisistaan mm. rahoittajien kiinnostuksen perusteella. Ruokintatutkimus ei väitetyistä noususuhdanteesta huolimatta ole rahoittajien Top-100:kaan joukossa.

Lammastutkimus, siinä muodossa kuin varmaan useimmat mieltävät, päättyi Kuumen lampolan sulkemiseen 1997. Se vei mennessään myös tärkeät "tutkimuspalikat". Ulkopuolisen rahoituksen turvin karitsat kirsasivat emolehmien kanssa yhteislaitumella Tohmajärvellä vielä 2003 - 2004. Ns. sulavuuskokeissa käytetään nykyäänkin mallieläiminä lampaita, koska ne ovat pienempiä ja halvempia kuin esimerkiksi lypsylehmät tai hevoset. Sulavuuskokeet liittyvät aina ulkopuolisen rahoituksen saaneeseen päähankkeeseen. Lampaat ovat viime vuosina selvittäneet mm. hevosten nurmirehujen ja märehtijöiden tulevaisuuden rehun, puusta eristetyn hemiselluloosan in vivo -sulavuutta. Uusi lampaiden ruokintakoe tulee toteutusvaiheeseen syksyllä 2012 Suomen Akatemian rahoittamassa SOMICS-hankkeessa.

Termien selvennystä

Lampuri *Sirola* listaa tutkimuksen tehtäväksi mm. "ruokintanormien

ajantasaistamisen uuteen energiajärjestelmään". Siis mitä? Ja miksi ruokintanormit pitäisi ajantasaistaa energiajärjestelmään? Rehuarvojärjestelmä, joka asiantuntijoiden pitkäaikaisen työn tuloksena otettiin käyttöön 1995, on sama kaikille märehtijöille ja viralliset lampaiden energia- ja valkuaissuositukset ovat rehuarvojärjestelmän mukaiset. Suomalainen tutkimus ei määritä minkään märehtijän ruokintanormeja. Normien määrittämiseen tarvittaisiin ns. respiratiokammio, jota ei löydy Suomesta eikä tietääkseni muistakaan Pohjoismaista. Tutkimus sen sijaan laskee ja laatii ruokintasuosituksia syönti- ja paino- ja kasvutuloksiin pohjautuen.

Eläinlajille vain yhdet suositukset

Kaikissa MTT:n lampaiden ruokintatutkimuksissa on eläinaineksena ollut valtarotomme suomenlammas. Lammas on lammas rodusta riippumatta, ja energian sekä valkuaisten tarve sidotaan muiden märehtijöiden mallin mukaisesti eläimen tuotokseen ja elopainoon. Lypsylehmät, rodusta riippumatta, pärjäävät tunnetusti yksillä suosituksilla eikä lammas tee poikkeusta. Mikäli poikkeuksia halutaan, se tapahtuu tilaustutkimuksen kautta ja tilaajaa maksaa kustannukset kokonaan. Myös, jos ulkomaisten ruokintasuosituksien soveltamiseen maamme rehuarvojärjestelmään halutaan tutkimuksen apua, on hankkeeseen ensin saatavat rahoittajat.

Valtion sopeuttamisohjelma pu-

ree kipeästi MTT:n budjettiin. Rahaa riittää vain strategian mukaisiin tutkimuksiin. Lampaiden ruokintatutkimus ei siihen kuulu. Yhden ruokintakokeen kustannukset nousevat helposti 6-numeroisiksi ja raha on saatava ulkopuolelta. Suurimmat kulut muodostuvat palkoista ja eläinten ostoista.

Antavatko kumppanuustilat mahdollisuuden?

MTT on vähentänyt ja joutuu vielä jatkossakin vähentämään eläintutkimustiloja. Eri eläinlajien kohdalla etsitään mallia, jossa tutkimus tapahtuisi ns. kumppanuustiloilla. Tutkimuksen

vieminen tiloille ei kuitenkaan liene hyvä ratkaisu. Huolta herättää mm.: 1) tuotannon kannattavuus, jos tutkittavat rehut tms. eivät toimikaan odotusten mukaisesti, 2) tutkimustoiminnan tarkkuus, joka saattaa tuntua ”turhalta saivartelulta” ja 3) pelko, etteivät tieteellisen julkaisun tiukat kriteerit tilakokeissa täyty.

Tutkimustapa muuttunut ja muuttuu

Livestock Science’n lehden alkuvuoden 2012 numeroissa löytyy parikin kansainvälisen prässin läpi käynnyttä MTT:n lampaiden ruokintatutkimuksiin perustuvaa julkaisua. Tekeillä on

myös väitöskirjatyö, jossa osa aineistosta perustuu suomalaisiin lampaiden laiduntutkimuksiin.

Suomalainen lammastutkimus menee kansainvälisesti arvostettuna eteenpäin, mutta jos te, hyvät lampurit, tarvitsette tutkimusta tuotantonne tueksi, teidän on kiireellä luotava rahoitusmalli tutkimuksen kohdistamiseksi palvelemaan itseänne. Teräviä tutkijoita hankkeisiin löytyy, mutta löytyykö sponsoreita ja millä panostuksella itse olette valmiita tulemaan mukaan kustannuksiin?

Riitta Sormunen-Cristian
MTT kotieläinhoidon tutkimus

Hyvä lammas!

On monta hyvää syytä sanoa Hyvä lammas! Monipuolinen lammastalous on kiinnostava tuotannonala sekä tuottajien että kuluttajien näkökulmasta. Kotimaisella karitsanlihalla on kysyntää ja uusia lampoloita suunnitellaan monilla tiloilla. Viime vuonna Tampere-talossa järjestetyssä Ideasta yhteistoimintaan -seminaarissa Kuluttajaliiton elintarvikeasiantuntija **Annikka Marniemi** esitti haasteena lammasketjun toimijoiden suuntaan kysymyksen siitä, miten tuotantoerot nostetaan esiin.

Yksi lammastalouden selkeä vahvuus on sen monipuolisuus. Tähän monipuolisuuteen liittyy myös tärkeä ympäristönäkökulma. Lampaan ympäristövaikutuksia ovat jakamassa useat siitä saatavat tuotteet: liha, villa, talja, lanta sekä maiseman - ja luonnon monimuotoisuuden hoito. Lisäksi kotimainen lammastalous on säilyttänyt monella tavalla arvokkaat alkuperäisrotumme.

Erityisesti näistä hienovillaisista, ja toki muistakin,roduista saatava villa on lammasketjun toimijoille mahdollisuus. Villaketjussa laatutyö on tärkeää, sillä vain hyvälaatuinen raaka-aine mahdollistaa laadukkaat lopputuotteet. Villan laatu vaikuttaa lopputuotteen arvoon sekä sen jalostuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Oikein

tehdyllä kerinnällä ja huolellisella villan lajittelulla voidaan parantaa villan jalostusarvoa. Tätä tarkoitusta varten on laadittu Lammas & Vuohi -lehden liitteenä oleva villan kerintä- ja lajitteluohje. Ohje on laadittu yhteistyössä Hyvä lammas! -hankkeen, kehäämöjen, lampurien ja vil-latuotteita valmistavien yrittäjien kanssa.

”Lampaan ympäristövaikutuksia ovat jakamassa useat siitä saatavat tuotteet: liha, villa, talja, lanta sekä maiseman ja luonnon monimuotoisuuden hoito. ”

Kuvat: Terhi Torikka

Villan laatu vaikuttaa lopputuotteen arvoon sekä sen jalostuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Oikein tehdyllä kerinnällä ja huolellisella lajittelulla voidaan parantaa villan jalostusarvoa.

Käsi- ja taideteollisuusala on edistänyt villan käyttöä monella tavalla. Silti villa odottaa uutta tuleamistaan. Villan käyttömahdollisuuksiin ja sen jalostukseen liittyvien prosessien sekä logistiikan kehittämiseen tarvitaankin uusia innovaatioita ja tutkimusta. Toivoo sopii, että villan monipuolisuutta pystyttäisiin hyödyntämään myös uusissa bioteknologisissa ratkaisuissa. Lammastalouden kasvu ja entistä suunnitelmallisempi tuotanto tekevät kotimaisesta villasta entistä kiinnostavamman raaka-aineen. Villankäytön kiinnostavaksi tekeminen on jokaisen lammalan toimijan yhteinen asia.

Sami Talola

Hyvä mieli lampolasta

Markus Maulavirta

”En oikeasti ymmärrä tuosta hommastakaan oikein mitään, vaan aistin sen, minkä normaalisti kuluttajakin aistii ja näkee.”

Palasin juuri tuottajakierrokselta Etelä-Pohjanmaalta, kiertelin siellä erilaisia lihatiloja.

Sunnuntaina saavuimme oppipoika Kallen kanssa Seinäjoelle ja siellä majoitumme Sorsanpesään. Siinähan se yö meni rattoisasti tuottajien kanssa juttellessa ja kylmässä saunassa istuessa.

Aamulla olimmekin sitten jo Hahntolan pienteurastamolla katselemassa miten pienteurastamo toimii. Teurastamossa teurastetaan kaikkia nelirajaisia lampaasta hevoseen. Aamutuimaan oli vuorossa sikoja, ensin luomusiat ja sen jälkeen tavanomaiset, siistiä ja asiallista toimintaa niin kuin näissä yleensäkin on. Näiden jälkeen oli vuorossa lampaat, mutta kun se kello...

Jatkoimme matkaa Ilmajoelle katsomaan miten luomuporsaat kasvavat ja jalostetaan makkaraksi ja muiksi herkullisiksi tuotteiksi, samoin siellä kasvatetaan luomulampaita. Sikalan vieressä oli vaikuttavan näköinen luomulampola, ehkä fiksuimpia lampoloita mitä olen nähnyt. Lampaat olivat vapaina parissa isossa eri osastossa, iloisesti texelit ja suomenlampaat ruokailivat paalihäkeistä luomurehua. Tila tuoksui raikkaalle ja puhtaalle. Sinänsä melko tavallista lampoloissa jotka ovat pihattoperiaatteella toimivia. Mutta täällä oli jotenkin valoa ja tilaa normaalia enemmän, no karitointi oli vasta aluillaan. En hehkuta enempää ettei herätä turhaa nyrpistelyä, enhän oikeasti ymmärrä tuosta hommastakaan oikein mitään, vaan aistin sen, minkä normaalisti kuluttajakin aistii ja näkee.

Kävin kyllä muutamalla herefordtilallakin, mutta tähän on lammaslehti.

Terveisin osa-aikalampuri Markus

Hidas herkku – haudutetut niskakiekot

Niska on herkullinen osa lammasta/karitsaa mutta vaatii hivenen pitemmän ajan valmistuakseen.

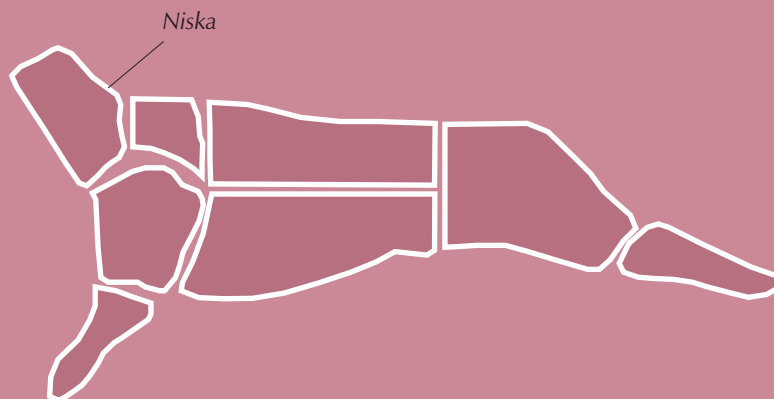
Noin kilo niskakiekoja
Jauhoja panerointiin
4–5 rkl curryjauhetta
Voita tai rypsiöljyä ruskistamiseen
Suolaa
Mustapippuria
4–6 kynttä valkosipulia
Kaksi-kolme oksaa rosmariinia
Kaksi-kolme oksaa timjamia
Salvian lehtiä muutamia
Puoli kiloa kuutioituja liemijuureksia, porkkanaa, palsternakkaa, selleriä ja sipulia, miksei pala purjoakin.
Pullo punaviiniä
Noin 2 dl kokonaisia spelttiryynejä
Pari dl vettä

Huuhtelee spelttiryynejä ja laita ihan ensimmäiseksi likoamaan kylmään veteen. Sekoita jauhot, suola, myllytetty pippuri ja curryjauhe keskenään. Kasta niskakiekot tähän seokseen ja ruskista pannulla rasvassa mukavan ruskeiksi.

Ota syrjään lisää vähän voita ja laita pannuun pilkotut juurekset. Juurekset voivat olla noin peukalonpäänkokoisia paloja. Kun ovat vähän pehmenneet, siirrä pataan yhdessä niskakiekkojen kanssa.

Lisää valutetut spelttiryynejä. Kaada päälle viini ja piilota yrtin oksat joukkoon. Nestettä saa olla niin, että 2/3 peittyy. Tarvittaessa lisää vettä. Nyt sitten koko komeus kannellisessa uunivuoassa noin 100-asteeseen uuniin 5 tunniksi.

Lisukkeeksi et tarvitse kuin salaattia ja hieman puolukoita.

Kuvan lähde: Karitsaa á la Karelia

Lampurin kuulumisia

Tänä vuonna kuulemme joka lehdessä mietteitä eri lammastilalta. Tällä kertaa vuorossa on Kovalan tila Jämsän Koskenpäältä.

Kirjoittaja: **Urpo Kovala**

”Tiukassa linjakierrossa laatuerot linjojen välillä helposti kasvavat, minkä vuoksi on linjamäärän lisäämistä järkevämpää parantaa heikompia linjoja.”

Terveisiä Kovalan tilalta!

Kovalan lammastila sijaitsee Jämsän Koskenpäällä. Vuonna 1918 itsenäiseksi lunastettu tila siirtyi minulle veljeni kuoltua yllättäen 1998. Silloisen lypsykarjan vaihdoin parin vuoden jälkeen lampaisiin, joihin minulla oli tuntumaa omasta pienestä suomenlammaskattraasta 1980-luvulta. Roduksi valikoitui norjalainen rygja, koska hyvä, *Maija-Liisa Syvälahden* pitkään ja lostama katras oli myytävänä.

Rygja-rodun jalostajana lampolani on yksi Suomen kaikkiaan kahdestoista virallisesta jalostuslampolasta. Rygjakatratraassa on 50 emouuhta, noin 20 pössä ja joutilaita nuoria uuhia. Rygjan rinnalle otin 2008 Texelin, jota on 17 karitsoivaa uuhta, pössäjä ja vuosikkaita. Peltola tilalla on 11 hehtaaria omaa ja toinen mokoma vuokrapeltoa. Peltoluomuun siirryin 2005 ja eläinluomu on harkinnassa. Pellot ovat nurmella ja kaura ostetaan toisilta tiloilta. Heinä korjataan esikuivattuna ja pyöröpaalaus on ulkoistettu. Olen sivutoiminen lampuri, mutta tähtäimessä on päätoimisuus, mikä tietenkin edellyttää laajentamista. Tärkeä askel oli uuden lampolan valmistuminen 2008. Yhdessä entisten tilojen kanssa maksimikapasiteetti on 150 uuhta.

Rygjan vahvuudet ovat laitumenkäyttö, nopeakasvuisuus, pitkärunkoisuus ja vaatimattomuus. Texeliin tulee lihasmillejä huomattavasti helpommin, mutta kakko- ja kolmoskaritsat jäävät samalla ruokinnalla kasvussa rygjasta jälkeen.

Parannettavia ominaisuuksia rygjalla ovat tällä hetkellä rakenne ja li-

haksikkuus. Jälkimmäisen kehittämisessä korvaamaton apu on ollut ultraäänimittaus. Texelissä päähuomio on kasvussa ja sikiävyydessä.

Tilan jalostussuunnitelmaan kuuluu lammassaineksen tuonti. Talvella 2009-2010 toin kaksi rygjalinjaa ja yhden texellinjan Tanskasta. Texellinja ja toinen rygjalinja osoittautuivat oikein hyviksi – jälkimmäistä edustavan pössän indeksi viime vuodelta oli 121. Yhdessä leivonmäkeläisten *Viola* ja *Kalevi Fredinin* kanssa aiomme katsoa vielä Tanskan-kortin ja mahdollisuuden tuoda rygjaspermaa Norjasta. Takaporttina on ”Norjan valkoisen” käyttö vahvistamaan joitakin rygjalinjoja.

Vuodesta 2011 alkaen olen teettänyt karitsojen teurastuksen rahtityönä. Lisäksi teetan jatkojalosteita ja myyn taljoja sekä luonnollisesti jalostuseläimiä, joiden kauppa on vilkastunut. Villan merkitys on olematon, vaikka rygja onkin liha-villarotu. Fredinien rygjatilalla jalostetaan myös villaa.

Onnistumisena voi pitää sitä, että rygjalampaiden määrä Suomessa on saatu kasvuun. Tärkeää on myös, että hyvä määrä linjoja, seitsemän, on saatu vakiintumaan. Tiukassa linjakierrossa laatuerot linjojen välillä helposti kasvavat, minkä vuoksi on linjamäärän lisäämistä järkevämpää parantaa heikompia linjoja.

Vuosien varrella oppii pitämään silmällä rakennetta. Edistystä on tapahtunut odotettua hitaammin. Tanskan-tuonti auttoi, mutta tiukassa linjajalostuksessa vaikutus leviää hitaasti linjojen poikki. Myöskään karsinta ei

vähälukuisen rodun tai linjan kohdalla ole yhtä tehokasta kuin muutoin. Linjajalostus ja tiukka linjakierro on silti ollut onnistunut ratkaisu, joka auttaa pitkälle.

Vastoinkäymisiin kuuluu kahden tärkeän tuontipössän menehtyminen listerioosiin, jota kotitilalla syntyneillä lampailla ei ole ollut. Lisäksi toimintaa haittaavat petovaara, sivutoimisuus ja ylityöllisyys.

Myönteistä alalla on uusien lampaureiden ja tilojen tulo, samoin lampaanlihan kysynnän kasvu. Se vain ei näy teurastamojen maksamissa tuottajahinnoissa, joten moni on siirtynyt suoramyynäntiin. Raskaan ruhon tuki on merkittävä parannus. Yleisen kannattavuuden ohella minusta on, ettei ketju vielääkään toimi sutjakasti. Teurastamot ovat kaukana, eivätkä kuormat lähde ajallaan. Säännösten tiukentuminen taas ajaa pienteurastamoja ahdinkoon ja tekee uusien toimijoiden tulon alalle vaikeaksi. Tautitilanne on hyvä, mutta uhkia on. Ja kuten *Outi Sirola* on korostanut, tutkimustietoa tarvittaisiin neuvonnan ja kasvatuksen tueksi.

Lammastaloudella on ongelmista huolimatta pari vahvuutta: lampaanlihalle on runsaasti potentiaalista kysyntää eikä ylituotannon pelkoa ei ole. Toiseksi eettiset periaatteet, jotka tullevat kotieläintaloudessa korostumaan, toteutuvat lammastaloudessa luontevasti. Myös lampaan luontainen habitus ja käyttö maisemanhoidossa ovat omiaan pitämään alan kuvaa hyvänä.

Kohtauspaikka eläinten myyjille ja ostajille www.lammasnetti.fi

Uuhi & Päsä on ProAgria Pirkanmaan ylläpitämä kohtauspaikka eläimien myyjille ja ostajille.

Suunnitelmissa lammastalousyrityksen perustaminen tai laajentaminen?

Lampuri

12.9.2012 – 31.10.2013

Koulutus toteutetaan joustavasti lähi- ja etäopiskeluna, lähipäiviä n. 1 vk/kk.
Lähijaksoilla oppilaitos tarjoaa mahdollisuuden maksuttomaan ruokailuun ja asumiseen.

Sisältö:

Erikoistuminen eläin- ja kasvituotantoon, maaseutuyrittämiseen ja maataloustuotteiden jatkojalostukseen.

Lisätietoja:

Kauko Päiväniemi 044 785 3824, S-posti: etunimi.sukunimi@sakky.fi

Lisätietoja myös netistä www.sakky.fi/muuruvesi

Vapaamuotoiset hakemukset 5.6.2012 mennessä osoitteeseen:

Savon ammatti- ja aikuisopisto
Hietapohjantie 926
73460 Muuruvesi

www.aikuistaoppimista.fi

**SAVON AMMATTI-
JA AIKUISOPISTO**